РЮРІК

НАЦІОНАЛЬНЕ РЕЙТИНГОВЕ АГЕНТСТВО

Аналітичний огляд ринку небанківських фінансових послуг України за І квартал 2011 р.

© НРА «Рюрік» «Аналітичний огляд ринку небанківських фінансових послуг України за І квартал 2011 р.»

Зміст

Резюме 4
Розділ 1 Ринок страхування України 7
Розділ 2 Ринок послуг небанківських кредитних установ 18
Розділ 3 Ринок послуг факторингу 25
Розділ 4 Ринок послуг ломбардів 28
Розділ 5 Ринок фінансового лізингу 34
Розділ 6 Ринок недержавного пенсійного забезпечення 37
Додатки 42

Резюме

Аналітичний департамент НРА «Рюрік» проаналізував статистичну інформацію ринку основних небанківських фінансових послуг України за результатами І кварталу 2011 р. Проведений аналіз дозволив зробити нижченаведені висновки.

Протягом І кварталу 2011 р. спостерігалось незначне збільшення кількості учасників ринку небанківських фінансових послуг, зокрема це стосується фінансових, факторингових, лізингових компаній та ломбардів. Однак при цьому відбулось скорочення кількості страхових компаній, кредитних спілок та кількості діючих недержавних пенсійних фондів.

За результатами І кварталу 2011 р. відбулось скорочення розміру сукупних активів *страхових компаній*. Так, балансові активи станом на 01.04.2011 р. складають 41,59 млрд. грн., що на 8,0% (3,6 млрд. грн.) менше, ніж станом на 01.01.2011 р.

Станом на 01.04.2011 р. всього було зареєстровано 453 страхових компаній (СК), з яких: 66 – СК зі страхування життя (70 установ станом на 01.04.2010 р.), 387 – СК, що здійснюють види страхування інші, ніж страхування життя (374 установи станом на 01.04.2010 р.).

Разом з тим, за результатами І кварталу 2011 р. концентрація ринку страхування залишається досить високою: на 10 найбільших страховиків типу «Life» припадає 84,5% зібраних валових страхових премій (за результатами І кварталу 2010 р. – 80,6%), а на 20 найбільших страховиків типу «Non-life» – 59,0% (за результатами І кварталу 2010 р. – 54,6%). Таким чином, на думку аналітиків НРА «Рюрік», серед 453 СК, які мають ліцензію Держфінпослуг, активну діяльність на ринку класичного страхування здійснюють близько 50 компаній, а решта або займаються специфічним схемним страхуванням, спрямованим на оптимізацію оподаткування пов'язаних компаній, або взагалі майже призупинили діяльність на ринку страхування України.

Розмір залучених валових страхових премій за результатами І кварталу 2011 р. зріс на 29,7%, порівняно з підсумками аналогічного періоду 2010 р., та дорівнював 6,09 млрд. грн. Водночас, аналітичний департамент НРА «Рюрік» констатує зниження обсягів страхових виплат на 8,0% до 1,15 млрд. грн. Це, відповідно, призвело до зниження показника рівня валових виплат за всіма видами страхування з 26,40% за результатами IV кварталу 2010 р. до 18,90% за результатами І кварталу 2011 р.

Найбільші темпи приросту за підсумками І кварталу 2011 р. порівняно з результатами за аналогічний період 2010 р. показали обсяги чистих страхових премій, зібраних від добровільного страхування фінансових ризиків (+39,7%). В цілому, розмір чистих страхових премій за всіма видами страхування зріс на 11,49% до 3,06 млрд. грн.

Аналітики НРА «Рюрік» відзначають збільшення частки премій, переданих у перестрахування, з 48,2% за І квартал 2010 р. до 55,5% за І квартал 2011 р. Серед країн

походження іноземних перестраховиків домінуючі позиції за показником переданих премій продовжують займати Великобританія (27% переданих премій), Російська Федерація (19%) та Німеччина (11%).

В структурі сформованих резервів за активами, визначеними ст.31 ЗУ «Про страхування», домінуючу позицію за підсумками І кварталу 2011 р. продовжують утримувати банківські вклади (38,1%), на другому місці – права вимоги до перестраховиків (25,1%), на третьому – грошові кошти на поточних рахунках (11,1%).

Ринок *кредитних спілок* протягом І кварталу 2011 р. характеризувався скороченням кількості учасників з 659 до 652 одиниць. Також спостерігалось зменшення кількості членів, які мають внески на депозитних рахунках спілок, з 78,9 до 61,1 тис. осіб та членів кредитних спілок, які мають діючі кредитні договори, з 343,0 до 322,1 тис. осіб. Крім того, відбулось зменшення балансової вартості власного капіталу кредитних спілок з 1 117,3 млн. грн. до 938,2 млн. грн. (або на 16,0%).

Якість кредитного портфеля кредитних спілок залишається доволі низькою, що проявляється у значному розмірі проблемних кредитів. Так, станом на 01.04.2011 р. прострочені та безнадійні кредити становили 27,2% від загального обсягу кредитів (станом на 01.04.2010 р. – 29,8%). Найбільшу питому вагу в кредитному портфелі продовжують займати споживчі кредити із часткою 38,2%.

Ринок послуг *факторингу* протягом І кварталу 2010 р. показав зростання, перевищивши об'єм наданих факторингових послуг за І квартал 2010 р. на 88,5% (495,6 млн. грн.). Кількість компаній, які мали ліцензію Держфінпослуг на право надавати послуги факторингу, станом на 01.04.2011 р. складає 80 установ.

Структура фінансування діяльності факторів зазнала змін – найбільшу питому вагу в структурі пасивів за підсумками І кварталу 2011 р. займають власні кошти компаній (67,8%), тоді як за підсумками аналогічного періоду 2010 р. найбільша частка припадала на банківські кредити (49,9%), а на власні кошти припадало лише 15,6%. За напрямами наданого факторингового фінансування значно зросли частки торговельного фінансування та сфери послуг.

Продовжує зростати ринок послуг *ломбардів,* сукупний розмір активів яких за підсумками І кварталу 2011 р. склав у вартісному вираженні 950,8 млн. грн. При цьому головним видом забезпечення ломбардних кредитів залишається застава виробів з дорогоцінних металів та каміння (91,6% наданих застав). Протягом І кварталу 2011 р. продовжилась тенденція до зростання середнього розміру наданого ломбардного кредиту, який за підсумками І кварталу 2011 р. дорівнював 632,2 грн. Як позитивне явище, аналітики НРА «Рюрік» відзначають збільшення фінансування діяльності ломбардів за рахунок власних коштів:

якщо на початок року частка власного капіталу у пасивах складала 70,6%, то станом на 01.04.2011 р. – 75,0%.

Концентрація ринку послуг ломбардів залишається досить високою. Так, на п'ять найбільших ломбардів станом на 01.04.2011 р. припадає 51,5% наданих фінансових кредитів та 50,5% сукупних активів, притому що відповідну ліцензію на право надавати послуги з ломбардного кредитування мають 434 установи.

І квартал 2011 р. характеризувався пожвавленням ринку *фінансового лізингу*. Так, за підсумками І кварталу 2011 р. аналітичний департамент НРА «Рюрік» констатує збільшення обсягів лізингових операцій порівняно з аналогічним періодом як 2009 р., так і 2010 р. Вартість укладених договорів фінансового лізингу за підсумками І кварталу 2011 р. становила 1 274,7 млн. грн., що на 80,0% більше, ніж за аналогічний період 2010 р. (708,4 млн. грн.). Із загального обсягу послуг фінансового лізингу лише 0,7 млн. грн. припадає на фінансові компанії, а решта (1 274,0 млн. грн.) – на послуги, надані юридичними особами, які мають відповідний дозвіл Держфінпослуг.

Основним споживачем послуг фінансового лізингу залишається транспортна галузь із часткою 58,4% загальної вартості угод, при цьому переважаючий термін укладання угод становить 2-5 років (45,0%) та 5-10 років (45,1%). Фінансування діяльності з надання послуг фінансового лізингу за результатами І кварталу 2011 р. збільшилось на 121,4% (534,4 млн. грн.). В структурі джерел фінансування відбулось зменшення частки позичкових коштів з 88,4% до 72,8%.

Ринок *недержавного пенсійного забезпечення* характеризувався зменшенням темпів приросту кількості укладених пенсійних контрактів. Сукупні активи НПФ за результатами І кварталу 2011 р. зросли на 6,7% (77,1 млн. грн.) і станом на 01.04.2011 р. дорівнювали 1,21 млрд. грн. Система недержавного пенсійного забезпечення протягом останніх років розвивається досить динамічно. З огляду на це, система НПЗ має потенціал для подальшого розвитку пенсійного забезпечення населення.

Недержавні пенсійні фонди, як і в 2010 р., продовжували демонструвати позитивну динаміку співвідношення інвестиційного доходу та витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів. Структура пенсійних активів залишилась відносно сталою: на депозитні вкладення НПФ припадає 34,6% активів, на акції українських компаній – 20,3%, на облігації підприємств – 14,3%.

Зменшення в період фінансово-економічної кризи обсягів виробництва основних видів промислової продукції та послуг значно погіршило умови інвестиційної діяльності, у тому числі недержавних пенсійних фондів, що негативно вплинуло на рівень дохідності пенсійних активів. На даний момент актуальною проблемою для недержавних пенсійних фондів залишається забезпечення дохідності пенсійних активів вище рівня інфляції.

Розділ 1 Ринок страхування України

Станом на 01.04.2011 р. всього було зареєстровано 453 страхових компанії (СК), з яких: 66 – СК зі страхування життя (СК “life”) (70 установ станом на 01.04.2010 р.), 387 – СК, що здійснюють види страхування, інші, ніж страхування життя (СК «non-life») (374 установи станом на 01.04.2010 р.).

За результатами І кварталу 2011 р. обсяг сукупних активів страховиків зменшився на 3 644,0 млн. грн. Однак, їх розмір на 278,5 млн. грн. був більшим за значення станом на 01.04.2010 р. (41 312,1 млн. грн.).

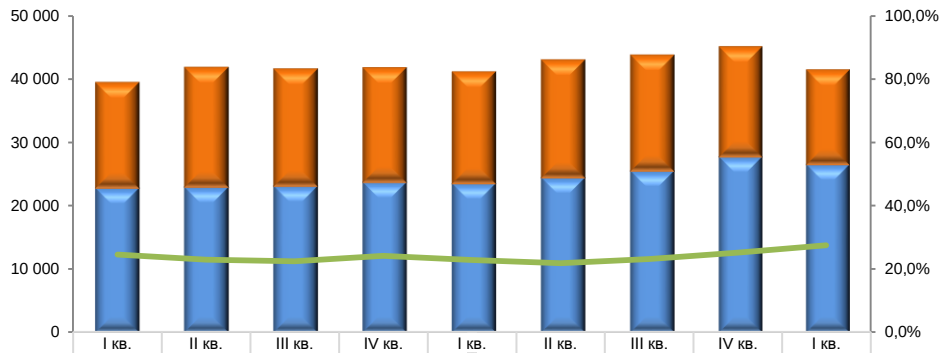

	І кв. 2009	ІІ кв. 2009	ІІІ кв. 2009	IV кв. 2009	І кв. 2010	ІІ кв. 2010	ІІІ кв. 2010	IV кв. 2011	І кв. 2011
Інші активи, млн. грн.	16 861,5	19 052,3	18 652,3	18 279,2	17 796,5	18 730,3	18 413,5	17 539,6	15 112,3
Активи, визначені ст. 31 ЗУ "Про страхування", млн.грн.	22 774,9	22 947,2	23 101,2	23 690,9	23 515,6	24 435,9	25 503,7	27 695,0	26 478,3
Активи всього, млн.грн.	39 636,4	41 999,5	41 753,5	41 970,1	41 312,1	43 166,2	43 917,2	45 234,6	41 590,6
Резерви/ Активи, %	24,5%	22,9%	22,4%	24,2%	22,8%	21,8%	23,1%	25,1%	27,5%

Рис. 1.1. Активи страховиків у І кварталі 2009 р. – І кварталі 2011 р.

За результатами І кварталу 2011 року відстежується тенденція зростання деяких показників страхової діяльності. Так, при зростанні на 11,5% обсягів чистих страхових премій, на 21,1% зросли обсяги сформованих страхових резервів. На 12,6% зріс обсяг активів, визначених законодавством для представлення коштів страхових резервів

Страхові премії. Варто відзначити, що за підсумками І кварталу 2011 р. 95,9% від загальної суми страхових премій (5 842,8 млн. грн.) займає сума отриманих страховиками валових премій з видів страхування, інших, ніж страхування життя, а на суму страхових премій зі страхування життя припадає лише 4,1% (249,1 млн. грн.) від загальної суми страхових премій.

На рис. 1.2 та 1.3 показано концентрацію ринку страхових послуг для СК «*Life*» та СК «*Non-life*» за показниками часток трьох, десяти, двадцяти та п’ятдесяти найбільших учасників ринку в сукупному розмірі залучених валових премій. Концентрація ринку страхування «*Life*» за часткою трьох найбільших страховиків протягом останнього року

зменшилась на 2,5 п.п. до 49,9%. В той же час на 3,9 п.п. збільшилась частка, яку займають 10 найбільших учасників ринку страхування «*Life*», і за І квартал 2011 р. вона складала 84,5%.

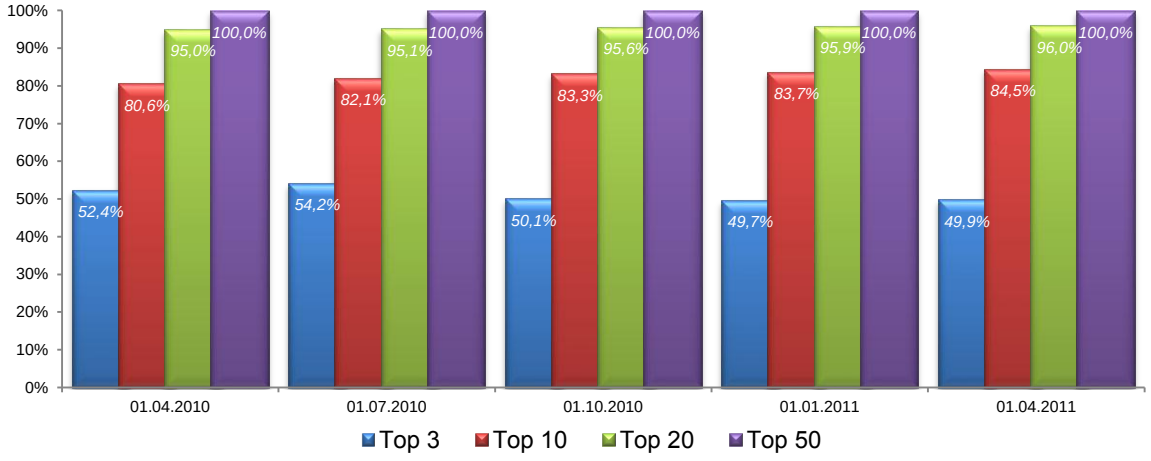

Рис. 1.2. Концентрація ринку страхування «Life» за розмірами валових премій

З рис. 1.2 можемо побачити, що протягом останнього року показники концентрації премій для трьох та десяти найбільших учасників ринку страхування «*Non-life*» зростали. Так, частка трьох найбільших страховиків за розмірами валових премій зросла з 17,7% за І квартал 2010 р. до 24,4% за І квартал 2011 р., а для десяти найбільших – з 36,3% до 42,6%.

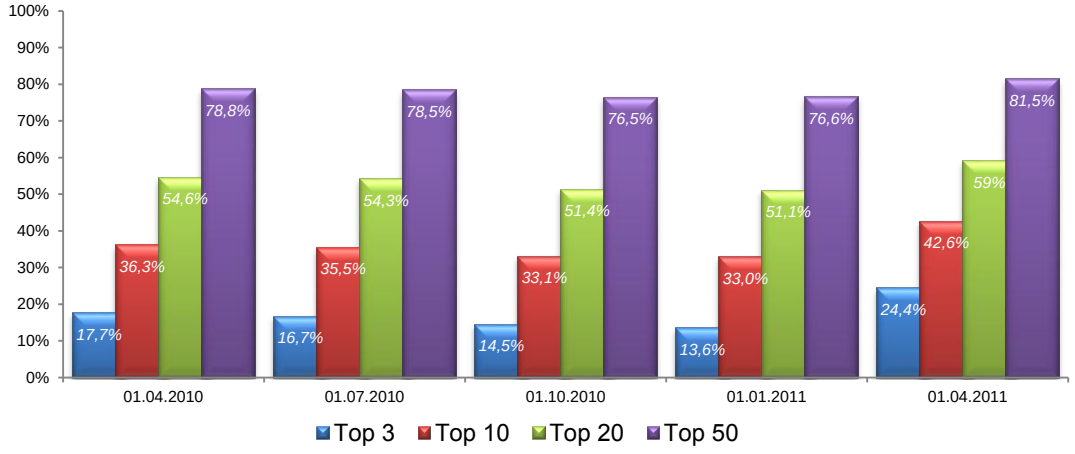

Рис. 1.3. Концентрація ринку страхування «Non-life» за розмірами валових премій

Можна констатувати, що незважаючи на значну кількість компаній, фактично на страховому ринку основну частку валових страхових премій – 93,7% – акумулюють 100 СК "non-Life" (25,8% всіх СК "non-Life"), та 96,0% – 20 СК "Life" (30,3% всіх СК "Life").

За результатами І кварталу 2011 р. обсяг надходжень валових страхових премій у порівнянні з І кварталом 2010 р. зріс на 1 395,2 млн. грн. (29,7%), а обсяг чистих страхових премій збільшився на 315,9 млн. грн. (11,5%). Більш детальна інформація,

стосовно валових страхових премій відображена в табл. 1.1. Основним фактором зростання валових страхових премій, у порівнянні з I кварталом 2010 р., стало збільшення обсягу внутрішнього перестрахування на 1 079,3 млн. грн. (55,4%). Найбільше в абсолютному виразі зросли премії за добровільним майновим страхуванням – на 869,6 млн. грн., а у відносному – за добровільним страхуванням відповідальності (+61,58%).

Таблиця 1.1. Динаміка валових страхових премій в розрізі видів страхування

Види страхування	I кв. 2010		I кв. 2011		Відхилення	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Страхування "Life"	**164,6**	**3,50%**	**249,1**	**4,09%**	**84,5**	**51,34%**
Страхування "Non-life" разом	**4 533,20**	**96,50%**	**5 843,80**	**95,91%**	**1 310,60**	**28,91%**
Добровільне особисте страхування	413,70	8,81%	526,40	8,64%	112,70	27,24%
Добровільне майнове страхування	3 273,50	69,68%	4 143,10	68,00%	869,60	26,56%
- в тому числі страхування фінансових ризиків	527,90	11,24%	780,00	12,80%	252,10	47,76%
Добровільне страхування відповідальності	235,30	5,01%	380,20	6,24%	144,90	61,58%
Недержавне обов'язкове страхування	610,10	12,99%	794,10	13,03%	184,00	30,16%
- в тому числі страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів	459,00	9,77%	615,60	10,10%	156,60	34,12%
Державне обов'язкове страхування	0,6	0,01%	0,00	0,00%	-0,60	-100,00%
Усього	**4 697,80**	**100,00%**	**6 092,90**	**100,00%**	**1 395,10**	**29,70%**

Поряд зі зростанням розмірів валових страхових премій, відстежується тенденція зменшення питомої ваги чистих страхових премій у валових страхових преміях. Так, чисті страхові премії за I квартал 2011 р. становили 3 064,9 млн. грн., що становить 50,3% від валових страхових премій, в той час як за I квартал 2010 року – 2 749,0 млн. грн., або 58,5% від валових страхових премій. Загалом за даний період розмір чистих страхових премій зріс на 11,5% (див. рис. 1.4).

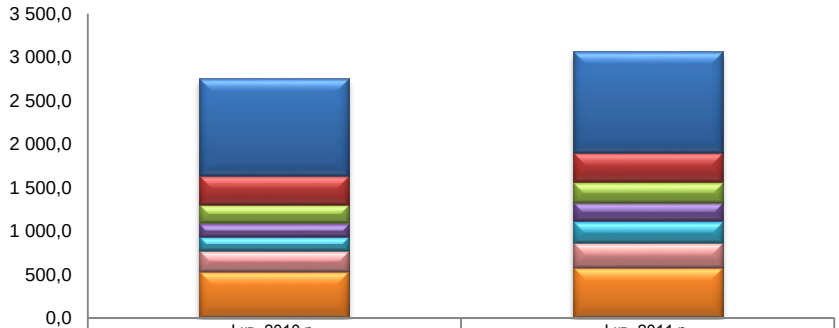

	I кв. 2010 р.	I кв. 2011 р.
Автострахування	1 113,2	1 166,2
Страхування майна	330,7	333,5
Страхування від вогневих ризиків	212,9	235,4
Страхування фінансових ризиків	151,9	212,3
Страхування життя	164,5	249,1
Медичне страхування	241,1	288,3
Інші види	534,7	580,1
Усього	2 749,0	3 064,9

Рис. 1.4. Динаміка чистих страхових премій за I квартал 2010 р. – I квартал 2011 р.

Нижче, в табл. 1.2, показано динаміку чистих страхових премій в розрізі видів страхування. Бачимо, що в цілому чисті премії по *«Non-life»* зросли на 231,2 млн. грн. (або на 8,95%). Найбільше в абсолютному виразі зросли премії за страхуванням цивільної відповідальності власників транспортних засобів – на 127,6 млн. грн. (або на 28,27%).

Таблиця 1.2. Динаміка чистих страхових премій в розрізі видів страхування

Види страхування	І кв. 2010		І кв. 2011		Відхилення	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Страхування "Life"	**164,5**	**5,98%**	**249,1**	**8,13%**	**84,6**	**51,43%**
Страхування "Non-life" разом	**2 584,60**	**94,02%**	**2 815,80**	**91,87%**	**231,20**	**8,95%**
Добровільне особисте страхування	380,00	13,82%	455,80	14,87%	75,80	19,95%
Добровільне майнове страхування	1 524,80	55,47%	1 551,80	50,63%	27,00	1,77%
- в тому числі страхування фінансових ризиків	151,90	5,53%	212,30	6,93%	60,40	39,76%
Добровільне страхування відповідальності	101,10	3,68%	90,70	2,96%	-10,40	-10,29%
Недержавне обов'язкове страхування	578,10	21,03%	717,50	23,41%	139,40	24,11%
- в тому числі страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів	451,30	16,42%	578,90	18,89%	127,60	28,27%
Державне обов'язкове страхування	0,6	0,02%	0,00	0,00%	-0,60	-100,00%
Усього	**2 749,10**	**100,00%**	**3 064,90**	**100,00%**	**315,80**	**11,49%**

Нижче на рис. 1.5 показано структуру чистих страхових премій у розрізі видів страхування за типами ризиків.

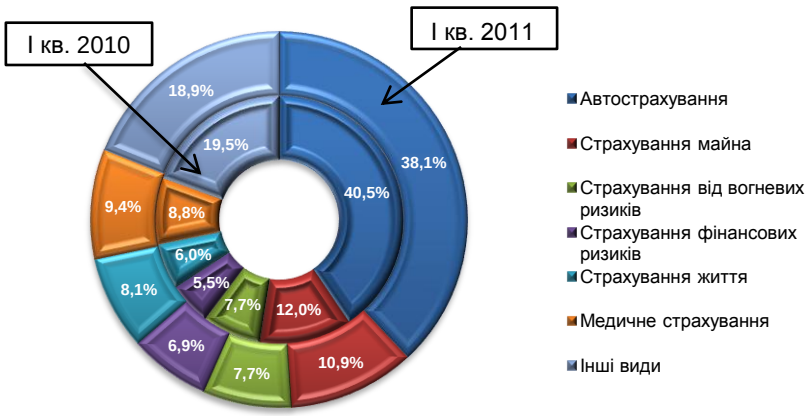

Рис. 1.5. Структура чистих страхових премій в розрізі видів страхування

Як бачимо, протягом останнього року відбулись деякі структурні зрушення, однак це не вплинуло на розстановку місць за розмірами часток у сукупному обсязі чистих страхових премій. Так, на першому місці, як і за результатами І кварталу 2010 р., перебуває автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка»), яке займає 38,1% від загального обсягу чистих страхових премій (40,6% за результатами І кварталу 2010 р.), на другому –

страхування майна з 10,9% (12,0% за результатами І кварталу 2010 р.), на третьому – страхування від вогневих ризиків.

Страхові виплати / відшкодування. У порівнянні з І кварталом 2010 року на 8,3% зменшилися валові страхові виплати/відшкодування, обсяг чистих страхових виплат зменшився на 8,6%. На зменшення чистих страхових виплат, в першу чергу, вплинули такі зміни: на 56,7 млн. грн. (8,7%) зменшилися чисті страхові виплати з автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка»); на 79,6 млн. грн. (28,5%) зменшилися виплати зі страхування фінансових ризиків; на 27,9 млн. грн. (85,4%) зменшилися виплати зі страхування кредитів.

Розмір валових страхових виплат за І квартал 2011 р. становив 1 152,0 млн. грн., у тому числі з видів страхування інших, ніж страхування життя – 1 138,2 млн. грн. (або 98,8%), зі страхування життя – 13,8 млн. грн. (або 1,2%). Більш детальна інформація про динаміку валових страхових виплат в розрізі видів страхування наведена в табл. 1.3.

Таблиця 1.3. Динаміка валових страхових виплат в розрізі видів страхування

Види страхування	І кв. 2010		І кв. 2011		Відхилення	
	млн. грн.	% до суми	млн. грн.	% до суми	млн. грн.	%
Страхування "Life"	**13,6**	**1,08%**	**13,8**	**1,20%**	**0,2**	**1,47%**
Страхування "Non-life" разом	**1 242,10**	**98,92%**	**1 138,20**	**98,80%**	**-103,90**	**-8,36%**
Добровільне особисте страхування	204,9	16,32%	223,6	19,41%	18,7	9,13%
Добровільне майнове страхування	840,50	66,93%	659,00	57,20%	-181,5	-21,59%
- в тому числі страхування фінансових ризиків	262,40	20,90%	202,30	17,56%	-60,1	-22,90%
Добровільне страхування відповідальності	6,3	0,50%	11,2	0,97%	4,9	77,78%
Недержавне обов'язкове страхування	189,9	15,12%	244,3	21,21%	54,4	28,65%
- в тому числі страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів	185,6	14,78%	241,4	20,95%	55,8	30,06%
Державне обов'язкове страхування	0,5	0,04%	0	0,00%	-0,5	-100,0%
Усього	**1 255,70**	**100,0%**	**1 152,00**	**100,0%**	**-103,70**	**-8,0%**

Так, обсяг валових страхових виплат за І квартал 2011 року знизився на 8,0% до 1 152,0 млн. грн. порівняно з результатами за І квартал 2010 р. Основним фактором цього стало скорочення виплат за добровільним майновим страхуванням на 181,5 млн. грн. (або на 21,6%), в тому числі фінансових ризиків – на 60,1 млн. грн. (або на 22,9%).

Скорочення страхових виплат може розглядатися як негативна ознака з огляду на те, що надходження страхових платежів збільшилося у порівнянні з відповідним періодом 2010 року. Це може свідчити про недостатність у страхових компаній ліквідних інструментів, надмірну збитковість діяльності деяких страховиків.

Обсяг чистих страхових виплат становив 1 131,0 млн. грн. та зменшився порівняно з аналогічним періодом 2010 р. на 8,6%. Зокрема чисті страхові виплати по видах *«Non-life»* зменшились на 106,7 млн. грн. (або на 8,7%). В цілому динаміка чистих страхових виплат повторює зміни валових страхових виплат.

Таблиця 1.4. Динаміка чистих страхових виплат в розрізі видів страхування

Види страхування	І кв. 2010		І кв. 2011		Відхилення	
	млн. грн.	% до суми	млн. грн.	% до суми	млн. грн.	%
Страхування "Life"	**13,6**	**1,10%**	**13,8**	**1,22%**	**0,2**	**1,47%**
Страхування "Non-life" разом	**1 223,90**	**98,90%**	**1 117,20**	**98,78%**	**-106,70**	**-8,72%**
Добровільне особисте страхування	203,2	16,42%	223,6	19,77%	20,4	10,04%
Добровільне майнове страхування	825,00	66,67%	639,10	56,51%	-185,90	-22,53%
- в тому числі страхування фінансових ризиків	279,30	22,57%	199,70	17,66%	-79,60	-28,50%
Добровільне страхування відповідальності	6,3	0,51%	11	0,97%	4,70	74,60%
Недержавне обов'язкове страхування	188,9	15,26%	243,5	21,53%	54,60	28,90%
- в тому числі страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів	185,3	14,97%	241,1	21,32%	55,80	30,11%
Державне обов'язкове страхування	0,5	0,04%	0	0,00%	-0,50	-100,0%
Усього	**1 237,50**	**100,0%**	**1 131,00**	**100,0%**	**-106,50**	**-8,6%**

На рис. 1.6 показано структуру виплат за видами страхування у розрізі ризиків.

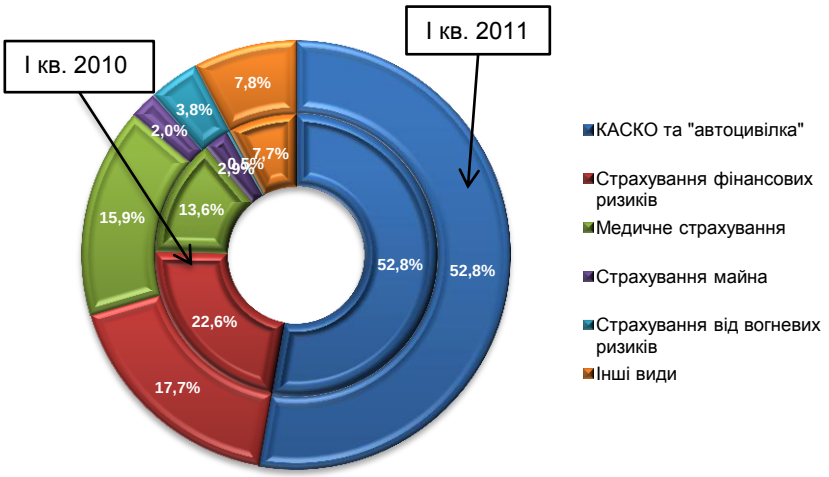

Рис. 1.6. Структура чистих страхових виплат за видами страхування

У структурі чистих страхових виплат за результатами І кварталу 2011 р. найбільша частка страхових виплат припадає на такі види страхування, як: автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка») – 597,0 млн. грн. (або 53%) (за результатами І кварталу 2010 р. даний показник становив 653,7 млн. грн. (або 53%)); страхування фінансових ризиків – 199,7 млн. грн. (або 18%) (за результатами І кварталу 2010 р. – 279,3 млн. грн.

(або 23%)); частка медичного страхування (безперервне страхування здоров'я) становить 180,2 млн. грн. (або 16%) (за результатами І кварталу 2010 р. – 167,9 млн. грн. (або 14%)).

Рівень страхових виплат. Рівень валових страхових виплат (відношення валових страхових виплат до валових страхових премій) за результатами І кварталу 2011 р. становив 18,9% (див. табл. 1.5). Як бачимо, за підсумками останнього року спостерігається тенденція до загального зниження рівня страхових відшкодувань як по видах «Non-life», так і по страхуванню типу «Life».

Таблиця 1.5. Рівні валових страхових виплат

Види страхування	І кв. 2010	ІІ кв. 2010	ІІІ кв. 2010	IV кв. 2010	І кв. 2010
Страхування "Life"	8,30%	7,30%	6,40%	5,80%	5,50%
Страхування "Non-life" разом	27,40%	27,90%	26,40%	27,30%	19,50%
Всі види страхування	26,70%	27,20%	25,60%	26,40%	18,90%

Високий рівень валових страхових виплат (більше 20%) спостерігався за такими видами страхування: добровільне особисте страхування – 42,5% (за І квартал 2010 р. – 49,5%), недержавне обов'язкове страхування – 30,8% (за І квартал 2010 р – 31,1%) (див. рис. 1.7).

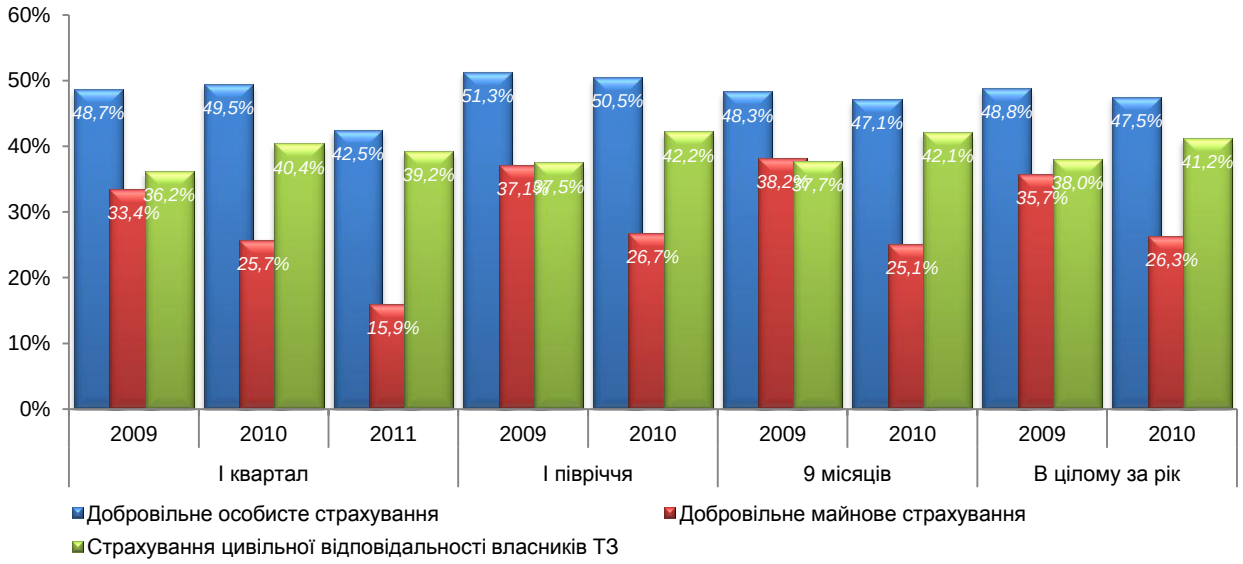

Рис. 1.7. Динаміка рівнів валових страхових виплат за видами страхування

Рівень чистих страхових виплат (відношення чистих страхових виплат до чистих страхових премій) за результатами І кварталу 2011 р. становив 36,9% (за І квартал 2010 р. – 45,0%). Високий рівень чистих страхових виплат спостерігався за добровільним страхуванням фінансових ризиків – 94,1%, за добровільним особистим страхуванням – 49,1%, за недержавним обов'язковим страхуванням цивільної відповідальності власників транспортних засобів – 41,6%, а також за добровільним майновим страхуванням – 41,2%.

Рівень чистих страхових виплат перевищує рівень валових, оскільки при розрахунку не враховуються частки страхових виплат, що сплачуються за договорами внутрішнього перестрахування ризиків, та частки страхових премій, що сплачуються за операціями внутрішнього перестрахування.

Зменшення рівня валових страхових виплат може розглядатися як негативна ознака з огляду на те, що надходження страхових платежів збільшилося у порівнянні з І кварталом 2010 року.

Рівень чистих страхових виплат та чисті страхові виплати за видами страхування за І квартал 2011 року в порівнянні з І кварталом 2010 року наведено нижче у табл. 1.6.

Таблиця 1.6. Рівень чистих страхових виплат та чисті страхові виплати за видами страхування за І квартал 2010–2011 рр.

Види страхування	Чисті страхові виплати		Рівень чистих страхових виплат	
	І кв. 2010 (млн. грн.)	І кв. 2011 (млн. грн.)	І кв. 2010 (%)	І кв. 2011 (%)
Страхування наземного транспорту (КАСКО)	468,3	356	70,8%	60,6%
"Автоцивілка" (обов'язкова)	170,7	222,4	44,2%	43,3%
Страхування фінансових ризиків	279,3	199,7	183,9%	94,1%
Медичне страхування	167,9	180,2	69,7%	62,5%
Страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	5,9	43,1	2,8%	18,3%
Страхування медичних витрат	18,7	22,9	42,2%	46,9%
"Зелена картка"	14,6	18,7	22,5%	28,7%
Страхування здоров'я на випадок хвороби	8,9	9,3	24,4%	22,8%
Страхування кредитів	32,6	4,8	91,1%	7,4%
Добровільне страхування відповідальності власників наземного транспорту	2,4	2,9	14,7%	20,8%
Обов'язкове авіаційне страхування цивільної авіації	2	0,9	3,2%	1,6%
Страхування повітряного транспорту	0,2	0,8	4,8%	-36,4%

Рівень страхових виплат із страхування наземного транспорту (КАСКО) за результатами І кварталу 2011 р. зменшився на 10,2 п.п. до 60,6%; рівень страхових виплат з страхування фінансових ризиків за підсумками І кварталу зменшився на 89,8 п.п. до 94,1%; рівень страхових виплат з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (ОСЦПВ) за результатами І кварталу 2011 р. залишився майже без змін, у порівнянні з його значенням за аналогічний період 2010 р.

Перестрахування. За договорами перестрахування ризиків за І квартал 2011 р. українські страховики сплатили часток страхових премій у перестрахування на суму 3 381,0 млн. грн. (за І квартал 2010 р. – 2 263,6 млн. грн.) (див. табл. 1.7).

У співвідношенні до валових страхових премій частка вихідного перестрахування за результатами І кварталу 2011 р. становила 55,49% (за І квартал 2010 р. – 48,2%).

Таблиця 1.7. Динаміка премій, переданих у перестрахування

Показники	Од. виміру	І квартал			І півріччя		9 місяців		В цілому за рік	
		2009	2010	2011	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Валові премії	**млн. грн.**	**4 677,2**	**4 697,8**	**6 092,9**	**9 514,0**	**9 635,8**	**14 183,7**	**15 434,7**	**20 442,1**	**23 081,7**
Сплачено на перестрахування	млн. грн.	1 840,4	2 263,6	3 381,0	3 754,3	4 546,7	5 437,4	7 024,0	8 888,4	10 745,2
	%	39,3%	48,2%	55,49%	39,5%	47,2%	38,3%	45,5%	43,5%	46,6%
*- перестраховикам – **резидентам***	млн. грн.	1 529,0	1 948,7	3 028,0	3 200,5	4 047,6	4 621,7	6 235,4	7 784,1	9 753,9
	%	32,7%	41,5%	49,70%	33,6%	42,0%	32,6%	40,4%	38,1%	42,3%
*- перестраховикам – **нерезидентам***	млн. грн.	311,4	314,9	353,0	553,8	499,1	815,7	788,6	1 104,3	991,3
	%	6,7%	6,7%	5,79%	5,8%	5,2%	5,8%	5,1%	5,4%	4,3%

Протягом останнього року відмічаємо тенденцію щодо збільшення обсягів внутрішнього перестрахування. Так, розмір страхових премій, сплачених перестраховикам-резидентам за І квартал 2011 р., становив 3 028,0 млн. грн., що на 55,3% більше в порівнянні з результатами за аналогічний період 2010 р. (1 948,7 млн. грн.).

У структурі вихідного перестрахування за результатами І кварталу 2011 р. найбільше сплачено часток страхових премій за такими видами страхування, як: страхування майна – 867,8 млн. грн. (або 27% від загального обсягу) (за результатами І кварталу 2010 р. – 692,3 млн. грн. (або 31%)); страхування фінансових ризиків – 601,8 млн. грн. (або 18%) (за результатами І кварталу 2010 р. – 419,5 млн. грн. (або 19%)); страхування від вогневих ризиків – 537,5 млн. грн. (або 16%) (за результатами І кварталу 2010 р. – 403,4 млн. грн. (або 18%)); страхування вантажів та багажу – 399,9 млн. грн. (або 12%) (за підсумками І кварталу 2010 р. – 228,9 млн. грн. (або 10%)).

На рис. 1.8 показано структуру перестраховиків за країнами походження, яким вітчизняні страхові компанії передавали страхові премії. Як бачимо, лідируючу позицію, як і за підсумками IV кварталу 2010 р., займає Великобританія (27,0% переданих премій), на другому та третьому місцях відповідно Російська Федерація (19,0%) та Німеччина (11,0%).

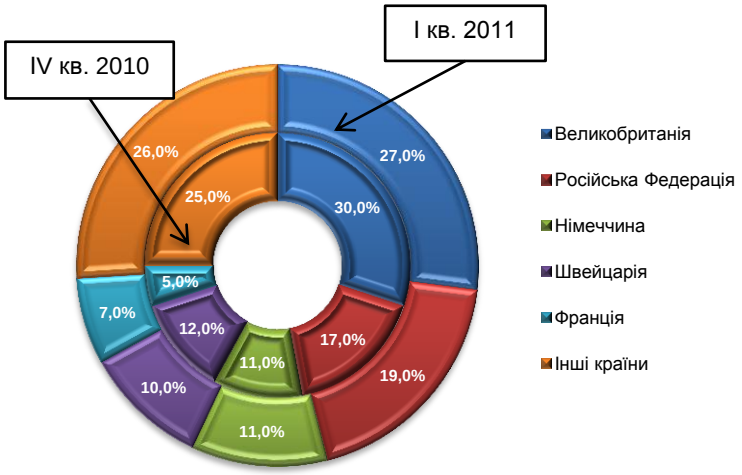

Рис. 1.8. Частка премій, переданих на страхування, у розрізі країн походження перестраховиків

Загальна сума часток страхових виплат, компенсованих перестраховиками, становила 88,9 млн. грн. (за I квартал 2010 р. – 37,5 млн. грн.) (див. табл. 1.8). За підсумками I кварталу 2011 р. було компенсовано 7,2% сукупних виплат, з них: 1,8% – вітчизняними перестраховиками, 5,4% – іноземними компаніями.

Таблиця 1.8. Динаміка страхових виплат, здійснених перестраховиками

Показники	Од. виміру	I квартал			I півріччя		9 місяців		В цілому за рік	
		2009	2010	2011	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Валові виплати	**млн. грн.**	**1509,1**	**1255,7**	**1 152,0**	**3275,6**	**2619,4**	**4960,1**	**3953,5**	**6737,2**	**6104,6**
Виплати, компенсовані перестраховиками	млн. грн.	168,4	55,7	88,9	471,5	233,8	711,8	317,0	967,9	508,6
	%	11,2%	4,4%	7,2%	14,4%	8,9%	14,4%	8,0%	14,4%	8,3%
*- перестраховиками – **резидентам***	млн. грн.	110,7	18,2	21,0	358,9	145,2	512,5	163,9	287,1	289,6
	%	7,3%	1,4%	1,8%	11,0%	5,5%	10,3%	4,1%	4,3%	4,7%
*- перестраховиками – **нерезидентам***	млн. грн.	57,7	37,5	61,7	112,6	88,6	199,3	153,1	680,8	219
	%	3,8%	3,0%	5,4%	3,4%	3,4%	4,0%	3,9%	10,1%	3,6%

Активи страховиків та сформовані резерви. В табл. 1.9 показано динаміку активів, визначених ст.31 Закону України «Про страхування». Як бачимо, в цілому такі активи за результатами I кварталу 2011 р. виросли на 12,6% (2,96 млрд. грн.) порівняно з підсумками за аналогічний період 2010 р. Найбільші темпи приросту в абсолютному і відносному виразі спостерігались за статтею «права вимоги до перестраховиків» (+1 270,8 млн. грн., або +42,8%).

Таблиця 1.9. Динаміка активів, визначених ст.31 Закону України «Про страхування»

Активи, визначені ст.31 Закону України «Про страхування»	Станом на 01.04.2010		Станом на 01.04.2011		Відхилення		
	млн. грн.	% до суми	млн. грн.	% до суми	млн. грн.	%	п.п.
Грошові кошти на поточних рахунках	1 423,50	6,05%	1 652,10	6,24%	228,60	16,06%	0,19
Банківські вклади (депозити)	5 956,40	25,33%	6 453,90	24,37%	497,50	8,35%	-0,96
Нерухоме майно	1 968,30	8,37%	1 974,70	7,46%	6,40	0,33%	-0,91
Акції	9 377,80	39,88%	10 203,40	38,53%	825,60	8,80%	-1,34
Облігації	517,8	2,20%	627,4	2,37%	109,60	21,17%	0,17
Цінні папери, що емітуються державою	1 092,10	4,64%	1 045,90	3,95%	-46,20	-4,23%	-0,69
Права вимоги до перестраховиків	2 964,70	12,61%	4 235,50	16,00%	1 270,80	42,86%	3,39
у тому числі до перестраховиків - нерезидентів	828,2	3,52%	1 029,80	3,89%	201,60	24,34%	0,37
Інші	215,00	0,91%	285,40	1,08%	70,40	32,74%	0,16
Всього	**23 515,60**	**100,00%**	**26 478,30**	**100,00%**	**2 962,70**	**12,60%**	**-**

Сформовані страхові резерви на кінець I кварталу 2011 р. склали 11,42 млрд. грн., що на 1,99 млрд. грн. (або на 21,1%) більше, ніж станом на 01.04.2010 р. (табл. 1.10). Розподіл резервів на категорії «технічні резерви» та «резерви зі страхування життя» станом на 01.04.2011 залишився приблизно таким самим як і станом на 01.04.2010 р.: на технічні резерви припадало близько 80%, а на резерви зі страхування життя – 20%.

Таблиця 1.10. Сформовані страхові резерви

Сформовані страхові резерви	Станом на 01.04.2010		Станом на 01.04.11		Відхилення	
	млн. грн.	% до суми	млн. грн.	% до суми	млн. грн.	%
Всього	**9 429,0**	**100,00%**	**11 421,40**	**100,00%**	**1 992,40**	**21,13%**
Технічні резерви	7 581,9	80,4%	9 132,5	79,96%	1 550,6	20,45%
Резерви зі страхування життя	1 847,1	19,6%	2 288,9	20,04%	441,8	23,92%

На рис. 1.9 показано структуру сформованих резервів за активами, визначеними статтею 31 Закону України «Про страхування».

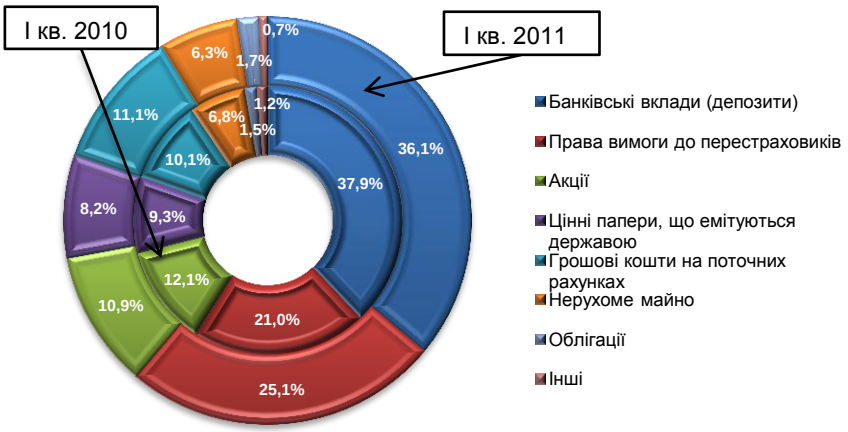

Рис. 1.9. Структура сформованих резервів за активами, визначеними статтею 31 ЗУ «Про страхування»

Як бачимо, в структурі активів, визначених ст. 31 ЗУ «Про страхування», відбулось зростання частки вкладень у права вимоги до перестраховиків (із 21,0% до 25,1% від загальної вартості), а також грошових коштів на поточних рахунках (із 10,1% до 11,1%). Натомість зменшились частки, які займають акції (із 12,1% до 10,9%), банківських депозитів (із 37,9% до 36,1%) та цінних паперів, що емітуються державою (із 9,3% до 8,2%). Структурні зрушення по решті статей є незначними та становили менше одного процентного пункту.

Розділ 2 Ринок послуг небанківських кредитних установ

За результатами І кварталу 2011 р. кількість кредитних установ зменшилась на 5 одиниць і станом на 01.04.2011 р. до Державного реєстру фінансових установ внесено 730 кредитних установ, у тому числі: 652 кредитних спілок; 44 інші кредитні компанії та 29 юридичних осіб публічного права. Серед кредитних установ відбулось скорочення кількості кредитних спілок на 7 одиниць (до Державного реєстру протягом І кварталу 2011 р. було включено 1 кредитну спілку та виключено 8), а також зростання кількості інших кредитних компаній на 2 установи. Кількість юридичних осіб публічного права не зазнавала змін протягом останніх трьох років, оскільки створення регіональних відділень Державного фонду сприяння молодіжному будівництву завершилося в кінці 2008 р.

Насамперед, продовження скорочення кількості кредитних спілок можна пояснити істотним погіршенням їх фінансового становища за 2009-2010 рр., суттєвим зниженням показників платоспроможності та ліквідності. Невиконання заходів впливу, що раніше застосовувалися до кредитних спілок, призвело до посилення контролю збоку Держфінпослуг та, як наслідок, виключення інформації з Державного реєстру фінансових установ та анулювання свідоцтва про реєстрацію фінансової установи кредитним спілкам у зв'язку із систематичним невиконанням заходів впливу та відсутністю за заявленим місцезнаходженням.

Варто відзначити, що частка 200 кредитних спілок становить майже 90% від загального обсягу активів кредитних спілок, а на частку 10 кредитних спілок припадає 37,2% від загального обсягу активів кредитних спілок, таким чином активно послуги кредитування практично реалізують лише близько третини з усіх наявних кредитних спілок України.

За результатами І кварталу 2011 р., як і раніше., більшість кредитних спілок (336) об'єднували відносно невелику кількість членів – до 1 000 осіб (59,7% від загальної кількості кредитних спілок) (див. рис. 2.1).

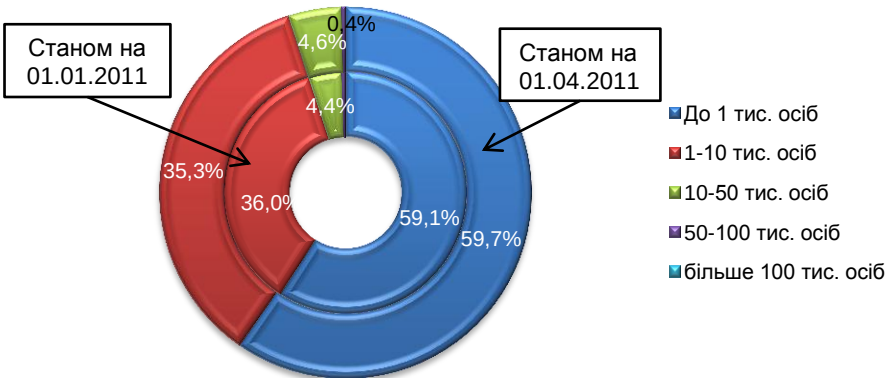

Рис. 2.1. Групування кредитних спілок за кількістю членів

При цьому достатньо велика кількість кредитних спілок (227) об'єднує понад 1 000 членів, що ускладнює проведення загальних зборів, які є вищим органом управління кредитних спілок, та прийняття своєчасних управлінських рішень.

Станом на 01.04.2011 кількість членів кредитних спілок становила 1 522,4 тис. осіб, з яких 322,1 тис. осіб, або 21,2 % – члени КС, які мають діючі кредитні договори, та 61,1тис. осіб (4%) – члени спілок, які мають внески (вклади) на депозитних рахунках.

В цілому, за результатами І кварталу 2011 р. відбулось загальне скорочення кількості членів кредитних спілок на 47,9 тис. осіб (або на 3,1%). При цьому кількість членів, які мають внески на депозитних рахунках, зменшилась на 22,5% (або 17,8 тис. осіб), а кількість членів, які мають діючі кредитні договори, – на 6,1% (або 20,9 тис. грн.) (див. рис. 2.2).

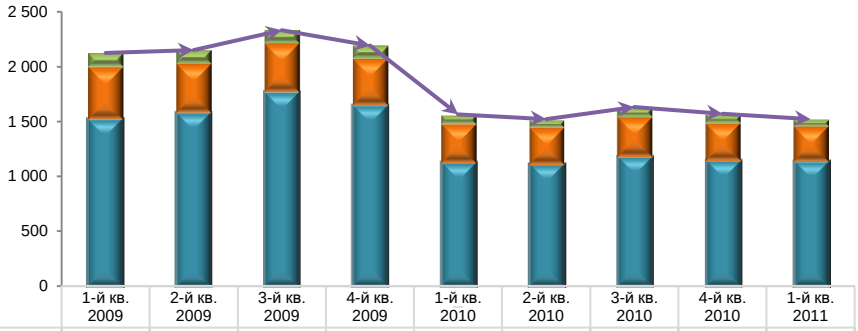

	1-й кв. 2009	2-й кв. 2009	3-й кв. 2009	4-й кв. 2009	1-й кв. 2010	2-й кв. 2010	3-й кв. 2010	4-й кв. 2010	1-й кв. 2011
Кількість членів КС, які мають внески на депозитних рахунках на кінець періоду (тис. осіб)	126,3	124,0	119,2	117,0	84,0	70,6	86,1	78,9	61,1
Кількість членів КС, які мають діючі кредитні договори (тис. осіб)	475,5	446,2	443,9	423,6	351,1	336,7	362,2	343	322,1
Інші члени КС (тис. осіб)	1 522,9	1 581,4	1 767,5	1 649,7	1 130,0	1 113,3	1 183,0	1 148,4	1 139,2
Кількість членів КС всього (тис. осіб)	2 124,7	2 151,6	2 330,6	2 190,3	1 565,1	1 520,6	1 631,3	1570,3	1522,4

Рис. 2.2. Динаміка кількості членів кредитних спілок

Загальний обсяг активів кредитних спілок станом на 01.04.2011 становив 2 760,4 млн. грн. і порівняно з аналогічним періодом 2010 року зменшився на 7,7% (станом на 01.04.2010 р. становив 2 992,2 млн. грн.).

Загальний обсяг капіталу кредитних спілок станом на 01.04.2011 р. становив 938,2 млн. грн. і порівняно з аналогічним періодом минулого року зріс на 44,1% (станом на 01.04.2010 р. становив 651,2 млн. грн.). В той же час, протягом І кварталу 2011 р. розмір власного капіталу зменшився на 16,0%. Найбільшу питому вагу в його структурі складав пайовий капітал у розмірі 666,3 млн. грн.

Незважаючи на скорочення розмірів власного капіталу, рівень капіталізації кредитних спілок станом на 01.04.2011 р. перебуває на достатньому рівні та дорівнював 34.0%, при рекомендованому мінімальному рівні, за оцінками НРА «Рюрік», у 20%.

Більш детальна інформація стосовно динаміки капіталу та активів кредитних спілок представлена нижче на рис. 2.3.

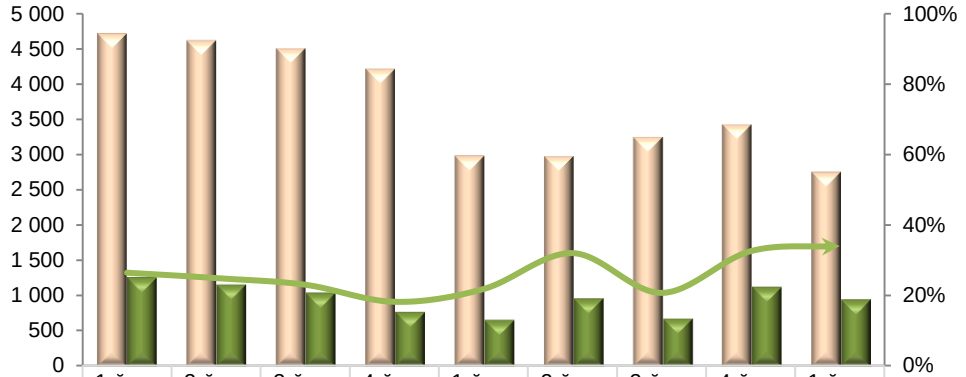

	1-й кв. 2009	2-й кв. 2009	3-й кв. 2009	4-й кв. 2009	1-й кв. 2010	2-й кв. 2010	3-й кв. 2010	4-й кв. 2010	1-й кв. 2011
Загальні активи (млн. грн.)	4 719,7	4 618,1	4 504,3	4 218,0	2 992,2	2 983,5	3 255,4	3432,2	2760,4
Капітал (млн. грн.)	1 248,7	1 149,6	1 036,3	765,8	651,2	954,4	673,4	1117,3	938,2
Капітал / активи	26,5%	24,9%	23,0%	18,2%	21,8%	32,0%	20,7%	32,6%	34,0%

Рис. 2.3. Динаміка активів кредитних спілок

З огляду на вищезазначене, можна зробити висновок про продовження скорочення розмірів активів кредитних спілок, що, на думку аналітиків НРА «Рюрік», пов'язано з тим, що саме кредитні спілки, порівняно з іншими небанківськими фінансовими установами, виявилися найбільш вразливими до проявів фінансової кризи та найменш спроможними щодо якнайшвидшого подолання її наслідків.

Співвідношення виданих кредитів та залучених депозитних вкладень (рис. 2.4) за результатами I кварталу 2011 р. продовжило тенденцію до зростання, що пов'язано з випереджаючими темпами скороченням розмірів депозитних внесків членів кредитних спілок, порівняно зі скороченням обсягів кредитного портфелю.

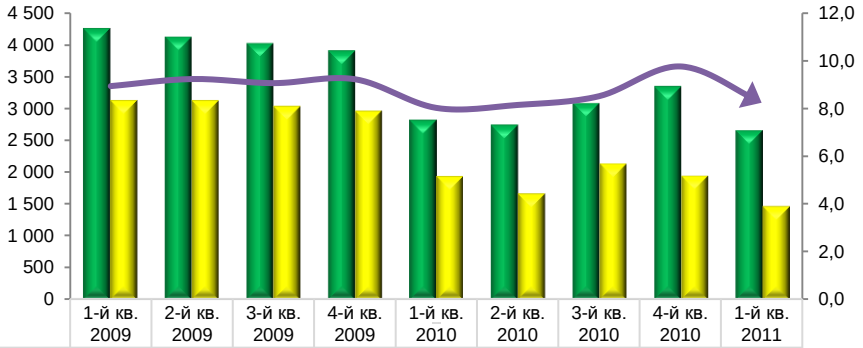

	1-й кв. 2009	2-й кв. 2009	3-й кв. 2009	4-й кв. 2009	1-й кв. 2010	2-й кв. 2010	3-й кв. 2010	4-й кв. 2010	1-й кв. 2011
Кредити, надані членам КС	4 253,2	4 121,3	4 023,4	3 909,1	2 817,2	2 743,2	3 083,8	3349,5	2654,5
Внески членів КС на депозитні рахунки	3 127,1	3 122,7	3 036,3	2 959,3	1 936,2	1 662,3	2 134,9	1945	1468,5
Кредити / депозити	136,0%	132,0%	132,5%	132,1%	145,5%	165,0%	144,4%	172,2%	180,8%
Середня заборгованість за кредитом члена кредитної спілки, тис. грн.	8,94	9,24	9,06	9,23	8,02	8,15	8,51	9,77	8,24

Рис. 2.4. Динаміка кредитування та залучення внесків кредитних спілок

За підсумками І кварталу 2011 р. обсяг заборгованості за кредитами членів спілок складає 2,65 млрд. грн., або 180,8% від суми депозитів (1,47 млрд. грн.).

Станом на 01.04.2011 р. в порівнянні з аналогічним періодом 2010 року внески (вклади) членів кредитних спілок на депозитні рахунки зменшились на 24,2%; кредити, надані членам кредитних спілок, зменшились на 5,8% (до 2 654,5 млн. грн.).

У цілому, загальна сума заборгованості 322,1 тис. членів кредитних спілок, які мали діючі станом на 01.04.2011 р. кредитні договори, становила 2 654,5 млн. грн., тобто в середньому кожен член-позичальник кредитної спілки на кінець періоду мав 8,2 тис. грн. боргу за кредитом.

Разом з тим, поступове зменшення обсягів наданих кредитів членам кредитних спілок супроводжувалось покращенням їх якості, яка була дуже низькою протягом 2010 р. (див. рис. 2.5)

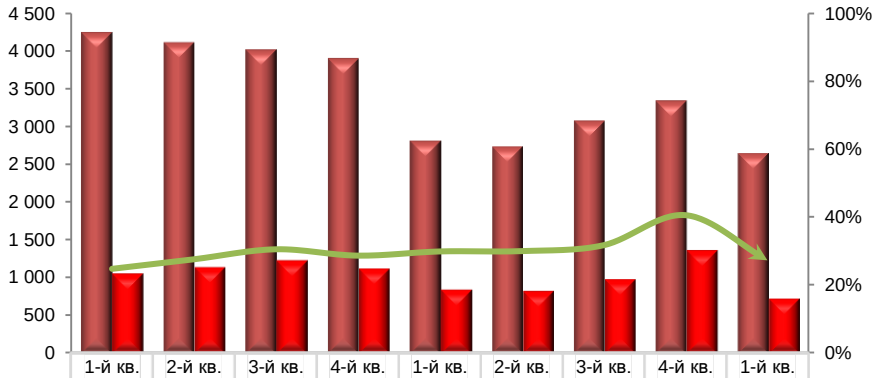

	1-й кв. 2009	2-й кв. 2009	3-й кв. 2009	4-й кв. 2009	1-й кв. 2010	2-й кв. 2010	3-й кв. 2010	4-й кв. 2010	1-й кв. 2011
Кредити, надані членам КС	4 253,2	4 121,3	4 023,4	3 909,1	2 817,2	2 743,2	3 083,8	3349,5	2654,5
Прострочені та безнадійні кредити	1 051,0	1 134,7	1 226,0	1 117,9	840,5	821,2	976,7	1357,5	722,4
Прострочені та безнадійні кредити / кредити	24,7%	27,5%	30,5%	28,6%	29,8%	29,9%	31,7%	40,5%	27,2%

Рис. 2.5. Динаміка якості кредитного портфелю кредитних спілок

Частка проблемної заборгованості за результатами І кварталу 2011 р. зменшилась на 13,3 п.п. і станом на 01.04.2011 р. дорівнювала 27,2%. Незважаючи на скорочення розмірів простроченої та безнадійної заборгованості, аналітики НРА «Рюрік», оцінюють її рівень як досить значний, що позначається на фінансовій стійкості та прибутковості діяльності кредитних спілок, та стримує можливості їх розвитку.

Незважаючи на значне скорочення обсягів кредитування кредитними спілками, як і в попередні роки, найбільший попит мають споживчі кредити, частка яких становить 38,2% (32,5% станом на 01.04.2010 р.) (рис. 2.6). Друге місце посідають кредити на інші потреби розмір яких протягом кварталу зріс з 24,5% до 30,5%. Частка комерційних кредитів

скоротилась з 28,9% до 13,2%. Значний розмір займають кредити, видані на придбання, будівництво та ремонт житла. Кредитування ведення селянських та фермерських господарств, як і на початку року, має незначну частку в загальному обсязі виданих кредитів.

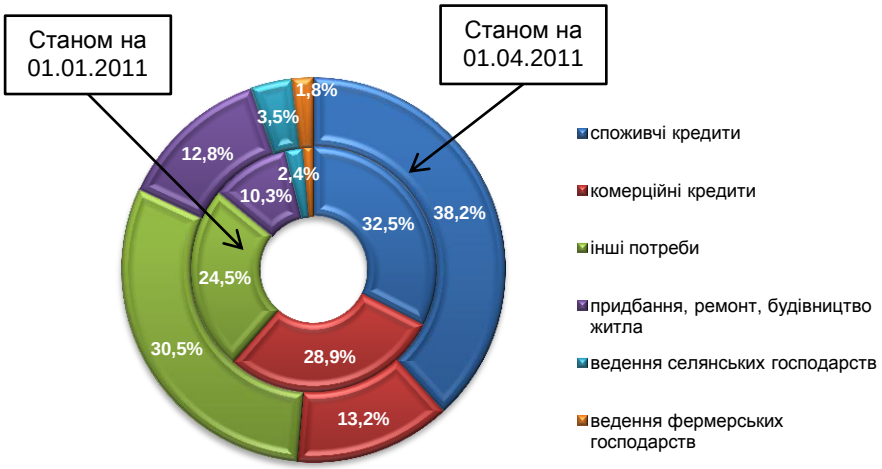

Рис. 2.6. Структура кредитів, виданих кредитними спілками, за видами

На кінець І кварталу 2011 р. сума внесків (вкладів) членів кредитних спілок на депозитні рахунки становила 1 468 млн. грн. та суттєво зменшилася порівняно з аналогічним періодом минулого року (на 31,8%) (рис. 2.7).

Середня сума внеску (вкладу) члена кредитної спілки на депозитний рахунок за результатами І кварталу 2011 р. зросла на 3,8% до 24,0 тис. грн. порівняно з значенням за аналогічний період минулого року (23,1 тис. грн.).

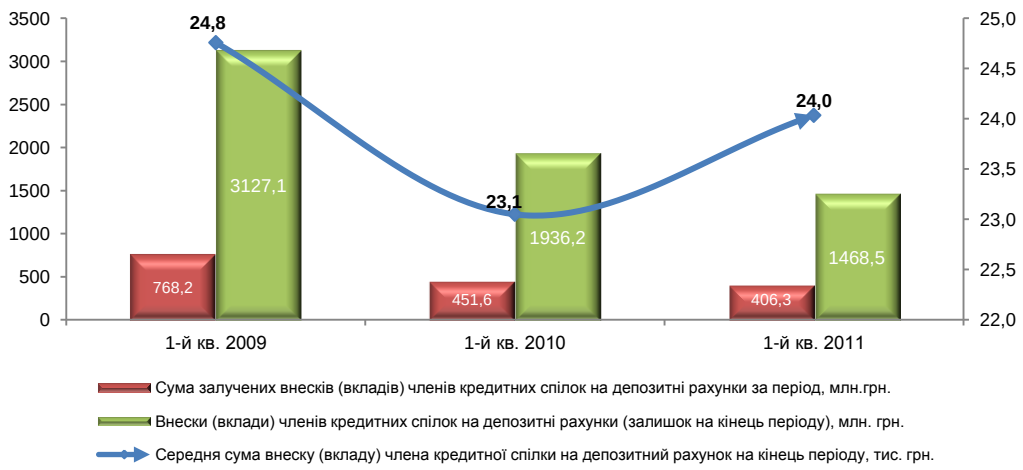

Рис. 2.7. Динаміка залучення внесків членів кредитних спілок на депозитні рахунки за І квартал 2008-2011 рр.

Обсяги залучень внесків (вкладів) членів кредитних спілок на депозитні рахунки за результатами І кварталу 2011 р. становлять 46,9% докризового рівня І кварталу 2008 р.

Підводячи підсумки діяльності кредитних спілок, можна констатувати, що вони перебувають в скрутному фінансовому становищі, і ще не подолали наслідки світової фінансової кризи.

Нижче, в табл. 2.1, представлено дані стосовно інших кредитних установ[1] та юридичних осіб публічного права[2], які згідно українського законодавства мають право надавати кредити.

Таблиця 2.1. Динаміка показників інших кредитних установ та юридичних осіб публічного права

Показник	1-й кв. 2009	2-й кв. 2009	3-й кв. 2009	4-й кв. 2009	1-й кв. 2010	2-й кв. 2010	3-й кв. 2010	4-й кв. 2010	1-й кв. 2011
Інші кредитні установи									
Кількість зареєстрованих кредитних установ (на кінець періоду)	23	25	29	32	35	37	38	42	44
Загальні активи (млн. грн.)	3 377,2	3 117,1	3 170,9	3 092,1	2 992,3	3 132,0	2 036,7	2498,9	2474,2
Капітал (млн. грн.)	509,0	673,2	766,6	719,4	733,8	800,2	439,3	834,5	971,1
Обсяг виданих кредитів на звітну дату (млн. грн.)	2 270,2	2 049,6	2 073,8	1 805,4	1 576,8	1 632,6	1 344,3	1408,4	1338,9
Юридичні особи публічного права									
Кількість зареєстрованих юридичних осіб публічного права (на кінець періоду)	29	29	29	29	29	29	29	29	29
Загальні активи (млн. грн.)	3 255,3	3 728,6	4 322,9	4 513,2	4 353,0	4 324,1	4 428,3	6430,4	6381,6
Капітал (млн. грн.)	413,3	-	449,9	494,8	477,0	-	444,4	2482,7	2496,1
Обсяг виданих кредитів на звітну дату (млн. грн.)	3 011,0	2 474,5	2 678,2	2 561,7	2 462,1	2 374,6	2 434,8	2421,4	2542,7

Розмір активів інших кредитних установ станом на 01.04.2011 р. становив 2 474,2 млн. грн., порівняно з аналогічним періодом попереднього року він зменшився на 20,9% (станом на 01.04.2010 р. дорівнював 2 992,3 млн. грн.).

Капітал інших кредитних установ протягом І кварталу 2011 р. збільшився на 16,4% і станом на 01.04.2011 р. дорівнював 971,1 млн. грн. (станом на 01.01.2011 р. – 834,5 млн. грн.). Залишок виданих кредитів іншими кредитними установами станом на 01.04.2011 р. становив 1 338,9 млн. грн. Обсяги кредитування іншими кредитними установами зменшилися на 17,3% за І квартал 2011 року порівняно з аналогічним періодом 2010 року, а в порівнянні з І кварталом 2009 року – на 26,7%. Скорочення обсягів кредитування іншими кредитними установами відбулося в основному через низьку платоспроможність позичальників.

За підсумками І кварталу 2011 р. активи юридичних осіб публічного права збільшились на 46,6% порівняно з аналогічним періодом 2010 року та на 96% порівняно з І кварталом 2009 року і становили 6 381,6 млн. грн. станом на 01.04.2011 Капітал юридичних осіб публічного права зріс більше ніж в чотири рази в І кварталі 2011 року порівняно з

[1] ***Кредитна установа*** - фінансова установа, яка відповідно до Закону України «Про державне регулювання ринків фінансових послуг» має право за рахунок залучених коштів надавати фінансові кредити на власний ризик.

[2] ***Фінансова установа - юридична особа публічного права*** - фінансова установа, яка створюється розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування й уповноважена надавати фінансові послуги.

першим кварталом 2010 року і становив 2 496,1 млн. грн.

Залишок виданих юридичними особами публічного права кредитів станом на 01.04.2011 р. становив 2 542,7 млн. грн. Діяльність фінансових установ – юридичних осіб публічного права має тенденцію до збільшення активів та капіталу.

Зростання основних показників діяльності юридичних осіб публічного права за І квартал 2011 року порівняно з аналогічним періодом минулого року відбувається головним чином завдяки діяльності Державної іпотечної установи.

У цілому, інші кредитні установи та фінансові установи – юридичні особи публічного права поступово і впевнено займають своє місце на ринку фінансових послуг. Динаміка основних показників діяльності свідчить про їх розвиток та попит на фінансові послуги, які надають зазначені установи.

Розділ 3 Ринок послуг факторингу

Станом на 01.04.2011 р. 80 компаній України мали право на надання факторингових послуг, що на 2 установи більше, ніж станом на 01.01.2011 р.

Протягом останнього року спостерігається тенденція до збільшення обсягів надання факторингових операцій саме фінансовими компаніями. Це було зумовлено тим, що банки втратили велику кількість коштів через масові невиплати за факторингом, який, на відміну від кредитування, є беззаставною послугою.

Основною аудиторією користування факторинговими послугами залишається середній бізнес, який характеризується найвищою динамікою розвитку, тобто найбільше потребує постійного поповнення оборотних коштів.

Протягом I кварталу 2011 року фінансові компанії уклали 1 562 договори факторингу загальним обсягом 1 055,6 млн. грн. і виконали 1 478 договорів на суму 1 055,6 млн. грн. (див. рис. 3.1). Діючими на кінець I кварталу 2011 року залишалося 2 036 договорів факторингу.

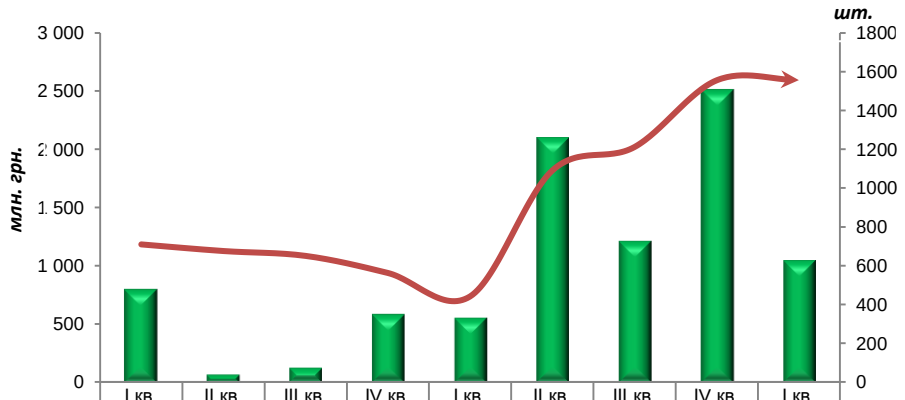

	I кв. 2009	II кв. 2009	III кв. 2009	IV кв. 2009	I кв. 2010	II кв. 2010	III кв. 2010	IV кв. 2010	I кв. 2011
Послуги факторингу, млн. грн.	804,9	69,6	130,6	589,8	560,0	2 109,8	1 218,3	2 519,8	1 055,6
Частка у сукупних фінансових послугах фінансових компаній	15,6%	1,2%	1,9%	8,9%	9,9%	28,4%	15,6%	30,0%	15,3%
Укладено угод, шт.	710	676	651	563	442	1091	1212	1556	1557

Рис. 3.1. Динаміка ринку послуг з факторингу

За результатами I кварталу 2011 р. відбулось зменшення операцій факторингу у вартісному вираженні. За результатами I кварталу 2011 р. обсяг послуг факторингу зменшився у 2,4 разу порівняно з результатами IV кварталу 2010 р. Кількість угод залишилась на попередньому рівні і складала 1 557 шт.

За I квартал 2011 року кількість укладених договорів факторингу збільшилася в 3,5 разу порівняно з I кварталом 2010 року. Факторингові операції вигідні для юридичних осіб у

зв'язку з появою можливості зменшити витрати на адміністрування власної дебіторської заборгованості та поповнити обігові кошти.

Важливим показником, який характеризує факторингові послуги, є джерела їх фінансування. Узагальнені дані щодо джерел фінансування факторингових послуг наведені в табл. 3.1.

Таблиця 3.1. Джерела фінансування факторингових операцій, *млн. грн.*

Джерела фінансування	І кв. 2009	І кв. 2010	І кв. 2011	Відхилення (І кв. 2010 / І кв. 2011)	
				млн. грн.	%
Банківські кредити	749,7	279,3	234,30	-45,00	-16,1%
Власні кошти	0,7	87,4	715,5	628,1	718,6%
Позичкові кошти юридичних осіб	35,5	181,8	105,3	-76,5	-42,1%
Інші джерела	19	11,5	0,5	-11	-95,7%
Всього	**804,9**	**560**	**1 055,60**	**495,6**	**88,5%**

Як бачимо, загальний обсяг фінансування факторингових операцій зріс за результатами І кварталу 2011 р. порівняно з підсумками аналогічного періоду 2010 р. на 88,5% (або на 495,6 млн. грн) і склав 1 055,6 млн. грн. Найбільш стрімким у абсолютному і у відносному виразі було зростання фінансування за рахунок власних коштів – більше ніж у 8 разів (або на 628,1 млн. грн.). Фінансування за рахунок залучених банківських кредитів та позичкових коштів юридичних осіб зменшилось на 45,0 млн. грн. та 76,5 млн. грн. відповідно.

В структурі джерел фінансування факторингових операцій відбулись певні зміни (див. рис. 3.2). За результатами І кварталу 2011 р. розмір частки власних коштів збільшився на 52,2 п.п. і дорівнював 67,8%. Частки банківських кредитів та позичкових коштів юридичних осіб зменшились на 27,7 п.п. з 49,9% до 22,2% та на 22,5 п.п. з 32,5% до 10,0% відповідно.

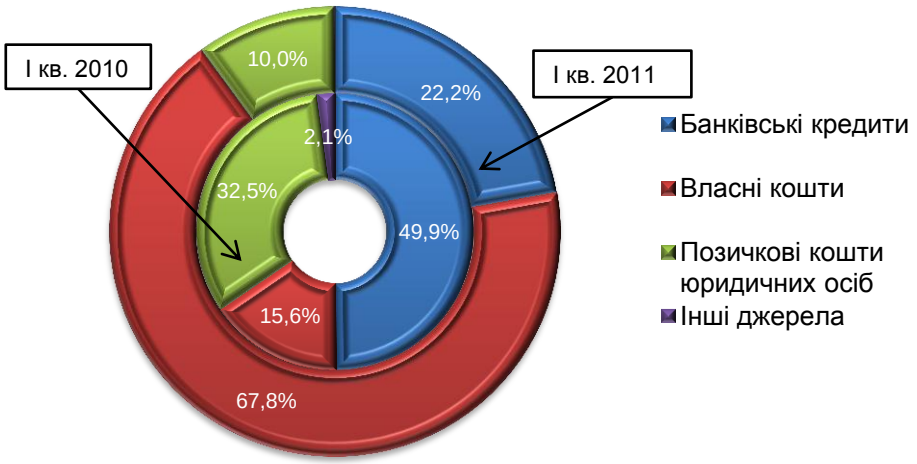

Рис. 3.2. Розподіл джерел фінансування операцій з факторингу

Розподіл за основними галузями обсягу наданих фінансових послуг за укладеними договорами факторингу за результатами I кварталу 2010 та 2011 років наведено на рис. 3.3.

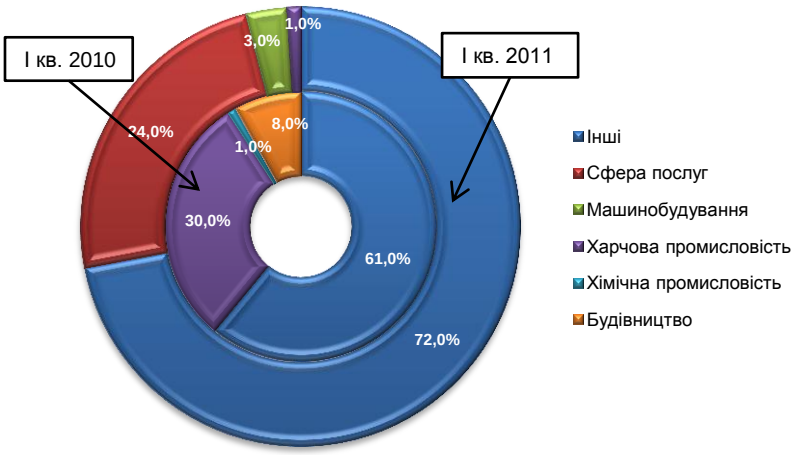

Рис. 3.3. Розподіл укладених договорів факторингу за основними галузями

Як бачимо, за інформацією Державної комісії з регулювання ринку фінансових послуг, на кінець першого кварталу 2011 р. 72,0% наданого факторингового фінансування припадало на категорію «інші», яку Держфінпослуг у своїх звітах подає без деталізації. На думку аналітиків НРА «Рюрік», категорія «інші» головним чином сформована підприємствами торговельної галузі (торговельне фінансування).

Аналізуючи розподіл укладених фінансовими компаніями договорів факторингу за підсумками I кварталу 2011 р. порівняно із результатами аналогічного періоду 2010 р., бачимо, що відбувся перерозподіл факторингових операцій за галузями. Значно виріс розмір частки, яка припадає на сферу послуг (24,0% на кінець I квартал 2011 р.), а найбільшу частку (72,0%) продовжують охоплювати «інші» галузі. За результатами I кварталу 2011 р. договори факторингу не мали місця в таких галузях, як хімічна промисловість та будівництво.

Розділ 4 Ринок послуг ломбардів

Протягом І кварталу 2011 р. кількість діючих ломбардів в Україні зросла на 8 одиниць з 426 до 434 установ. Тенденція зростання кількості ломбардів пов'язана, перш за все, із забезпеченням ними першочергових потреб фізичних осіб у грошових коштах та відсутності розвиненого кредитування зі сторони банків.

Варто відзначити, що незважаючи на велику кількість учасників, ринок ломбардних послуг характеризується високою концентрацією (див. рис. 4.1 та 4.2). Так, більше половини обсягу наданих ломбардами кредитів (51,5%) припадає на 5 ломбардів, перших за обсягом наданих фінансових кредитів (ТОП 5). Подібна ситуація і з розподілом активів ломбардів – на ТОП 5 припадає 50,5% від сукупного розміру активів ломбардів України.

На 100 ломбардів, перших за обсягом наданих фінансових кредитів (ТОР 100), припадає 95,2% від загального обсягу кредитів. При цьому на частку 3 ломбардів, перших за обсягом наданих кредитів, припадає 40,9% від загального обсягу наданих кредитів і 39,0% всіх активів ломбардів.

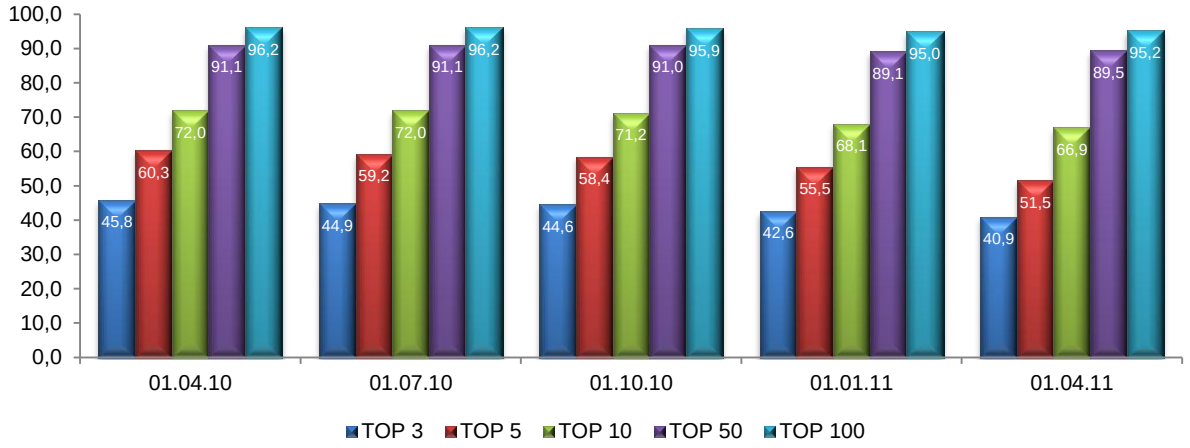

Рис. 4.1. Частки перших ломбардів за обсягами наданих кредитів, %

Як бачимо, значних змін у концентрації ринку протягом І кварталу 2010 – 2011 рр. за показниками часток перших ломбардів за обсягами наданих фінансових кредитів не спостерігалось. Коливання показників в середньому не перевищували двох процентних пунктів.

Починаючи з І кварталу 2010 р. зменшується розмір частки яку займають 5 найбільших ломбардів за обсягом наданих кредитів, так станом на 01.04.2010 р. на них припадало 60,3% а станом на 01.04.2011 р. – 51,5%.

За показником часток перших ломбардів за розмірами балансової вартості активів також значних змін не відбувалось. На 100 ломбардів, перших за обсягом наданих фінансових кредитів (TOP 100), припадає 91,8% від загального обсягу кредитів.

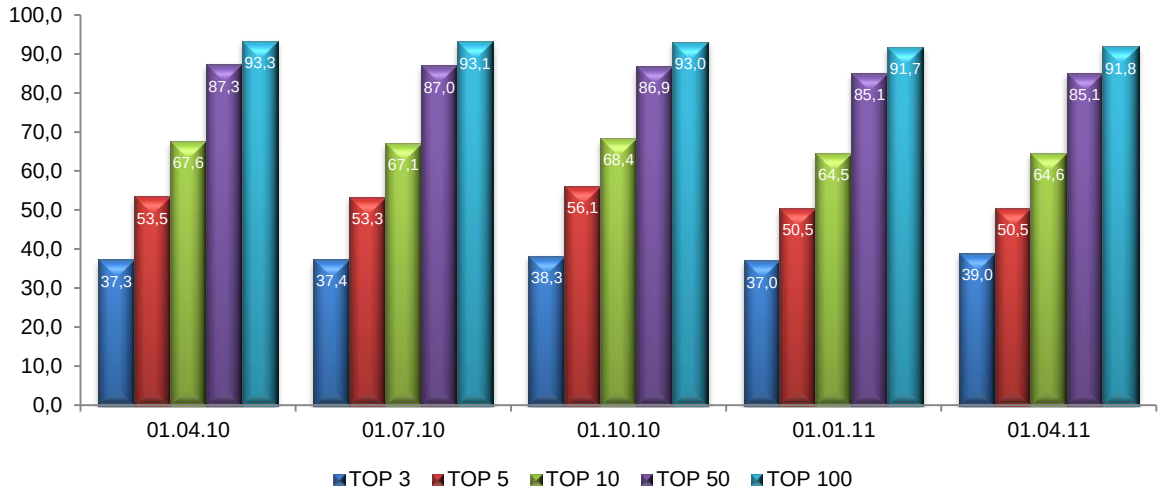

Рис. 4.2. Частки перших ломбардів за розмірами активів, %

Нижче на рис. 4.3 нами здійснено графічний аналіз динаміки сукупних активів ломбардів.

Як бачимо, активи ломбардних установ протягом останніх двох років показують висхідну динаміку і станом на 01.04.2011 р. складали 950,8 млн. грн., що на 62,6 млн. грн. (або на 7,0%) більше, ніж станом на 01.01.2011 р. та на 229,6 млн. грн. (або на 31,8%) більше, ніж станом на 01.04.2010 р.

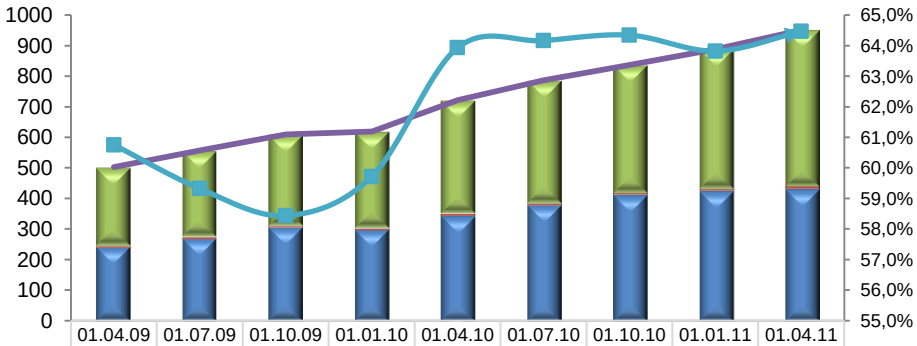

	01.04.09	01.07.09	01.10.09	01.01.10	01.04.10	01.07.10	01.10.10	01.01.11	01.04.11
Надані фінансові кредити	254,3	280,3	296,7	313,7	368,1	400,7	416,6	455,1	510,6
Нараховані відсотки за кредитами	4,3	4,9	5,4	4,6	8,3	6,3	7,5	7,7	8,5
Інші активи	243,9	271,9	307,6	300,6	344,8	380	412,6	425,4	431,7
Активи усього	502,5	557,1	609,7	618,9	721,2	787	836,7	888,2	950,8
Частка "дебіторки" у активах, %	60,8%	59,3%	58,4%	59,7%	63,9%	64,2%	64,3%	63,8%	64,5%

Рис. 4.3. Динаміка активів ломбардів протягом І кварталу 2009 – 2011 рр.

Розмірів активів зріс за рахунок збільшення розміру заборгованості за наданими фінансовими кредитами на 55,5 млн. грн. (або на 12,1%) порівняно з її розміром на початок 2011 р. та на 142,5 млн. грн. (або на 38,7%) порівняно з її величиною на кінець

І кварталу 2010 р. Дана тенденція свідчить про те, що ломбарди успішно подолали наслідки фінансової кризи і продовжують розвиватись.

Заборгованість за наданими кредитами за результатами І кварталу 2011 р. складає 53,7% від сукупного розміру активів ломбардів України (станом на 01.04.2010 р. – 51,0%).

На відміну від банків та кредитних спілок, ломбарди надають невеликі за вартісними обсягами кредити. Так, за підсумками 2010 р. середній розмір кредиту, виданого вітчизняними ломбардами, складав 632,2 грн., що на 10,9% більше ніж за підсумками аналогічного періоду 2010 р. (див. рис. 4.4.).

Динаміка обсягу виданих кредитів та середнього розміру кредиту за І квартал 2009 – 2011 рр. має тенденцію до зростання.

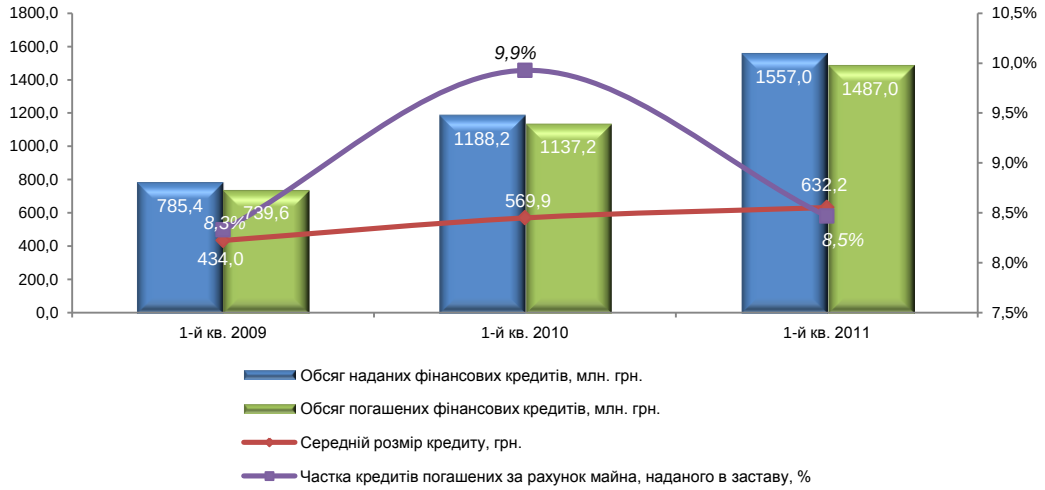

Рис. 4.4. Показники діяльності ломбардів за І квартал 2009 – 2011 рр.

При зростанні розміру наданих фінансових кредитів під заставу за І квартал 2011 року на 30,1%, у порівнянні з відповідним періодом 2010 року, частка кредитів, погашених за рахунок майна, наданого в заставу, зменшилась з 9,9% до 8,5%, що свідчить про підвищення платіжної дисципліни позичальників ломбардів.

В цілому, розмір кредитів, наданих ломбардами майже відповідає обсягу погашених кредитів, що свідчить про досить високу оборотність коштів ломбардів, яка пов'язана з незначним терміном надання кредитів ломбардами. За підрахунками аналітиків НРА «Рюрік», середній термін надання кредиту складає близько 20 днів. Нетривалий період, на який беруть кредити в ломбардах можна пояснити високою річною процентною ставкою за ними. Так, згідно інформації Держфінпослуг, середньозважена річна процентна ставка за фінансовими кредитами ломбардів за І квартал 2011 р. становила

221,7% (за І квартал 2010 р. – 200,6%).

Структура наданих ломбардами кредитів за видами застави представлена в табл. 4.1.

Таблиця 4.1. Обсяги наданих ломбардами кредитів за видами забезпечення

Вид застави	І кв. 2010		І кв. 2011		Відхилення		
	млн. грн.	у % до суми	млн. грн.	у % до суми	млн. грн.	%	п.п.
Вироби із дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння	1110,1	93,4%	1426,5	91,6%	316,40	28,5%	-1,8%
Побутова техніка	70,5	5,9%	116,3	7,5%	45,80	65,0%	1,5%
Автомобілі	2,7	0,2%	6,5	0,4%	3,80	140,7%	0,2%
Нерухомість	2,1	0,2%	2	0,1%	-0,10	-4,8%	0,0%
Інше майно	2,7	0,2%	5,7	0,4%	3,00	111,1%	0,1%
Всього	**1188,1**	**100,0%**	**1557,0**	**100,0%**	**368,90**	**31,0%**	**0,0%**

Як бачимо, найбільшим, у абсолютному виразі, було зростання кредитів під заставу виробів з дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння – на 316,4 млн. грн. (або на 28,5%). Найбільшим у відносному виразі було збільшення розмірів кредитів виданих під заставу автомобілів – на 140,7% (або на 3,8 млн. грн.).

Обсяг фінансових кредитів під заставу побутової техніки за І квартал 2011 р. збільшився на 65,0% (до 116,3 млн. грн.) у порівнянні з І кварталом 2010 року.

Значних змін у структурі виданих кредитів протягом аналізованого періоду не відбувалось (див. рис. 4.5).

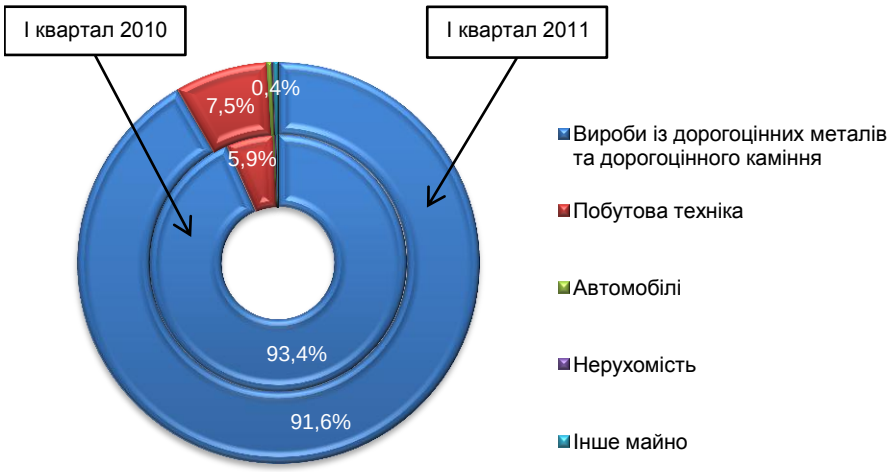

Рис. 4.5. Структура фінансових кредитів, виданих ломбардами, за видом застави

Питома вага наданих фінансових кредитів під заставу виробів із дорогоцінних металів

та дорогоцінного каміння за результатами І кварталу 2011 р. зменшилась на 1,8 п.п. (до 91,6%) у порівнянні з показником за аналогічний період 2010 р.

Динаміку джерел фінансування ломбардів показано на рис. 4.6. Як бачимо, ломбарди постійно нарощують власний капітал, причому позитивну динаміку демонструють всі його складові: статутний капітал, резервний капітал та нерозподілений прибуток.

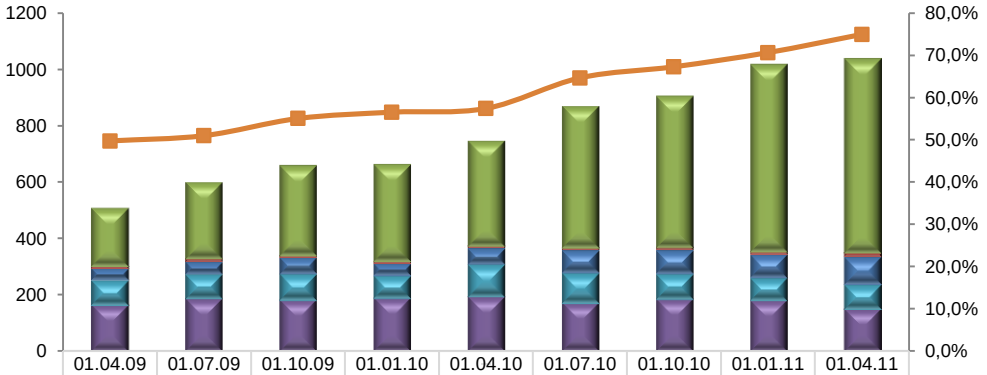

	01.04.09	01.07.09	01.10.09	01.01.10	01.04.10	01.07.10	01.10.10	01.01.11	01.04.11
Статутний капітал	208	272,6	321,1	345,4	373,5	503	538	663,7	688,6
Резервний капітал	9,2	12,1	9	8,7	9,9	11,5	12,2	13,4	15,7
Нерозподілений прибуток	42,3	44,6	58,1	43	57,4	78,9	83,8	81,3	96,8
Залучені кошти	87,1	86,3	91,6	79,9	113,7	106,6	87,8	80	86,2
Інші пасиви	165,5	186,8	182,5	189,1	193,4	171,5	185,9	180,7	151,9
Фінансова автономність	49,7%	51,0%	55,0%	56,5%	57,4%	64,7%	67,3%	70,6%	75,0%

Рис. 4.6. Динаміка зміни джерел фінансування ломбардів

Власний капітал ломбардів за результатами І кварталу 2011 р. зріс на 13,6% (або 85,2 млн. грн.), в тому числі зросли такі статті власного капіталу як: статутний капітал – на 3,8% (або 24,9 млн. грн.), резервний капітал – на 17,2% (або 2,3 млн. грн.), нерозподілений прибуток – на 19,1% (або 15,5 млн. грн.),

Середній обсяг статутного капіталу в розрахунку на один ломбард станом на 01.04.2011 р. зріс на 60,4%, у порівнянні з відповідним показником станом на відповідну дату минулого року. За інформацією Держфінпослуг станом на 01.04.2011 р. у 40 ломбардів обсяг власного капіталу становив менше 200 тис. грн., що на 17 фінансових установ менше в порівнянні з відповідною звітною датою 2010 року (станом на 01.04.2010 – 57).

В цілому, фінансування діяльності ломбардів за рахунок власного капіталу (фінансова автономність) збільшилось із 70,6% на початок року до 75,0% на кінець І кварталу 2011 р. Фінансування за рахунок залучених коштів складає 9,0% від загальної суми станом на 01.04.2011 р.

За результатами І кварталу 2011 р. відбулась зміна структури залучених ломбардами коштів (див. рис. 4.7). Так, якщо станом на 01.04.2010 р. на кредити банків припадало 61,9%, а на кошти юридичних осіб – 37,9%, то станом на 01.04.2011 р. ці показники складали відповідно 56,3% та 43,6%. Тобто ломбарди почали залучати більше коштів на платній і безоплатній основі від юридичних осіб (крім банків), і менше – від банків. Обсяг коштів, які ломбарди залучають від фізичних осіб є досить незначним.

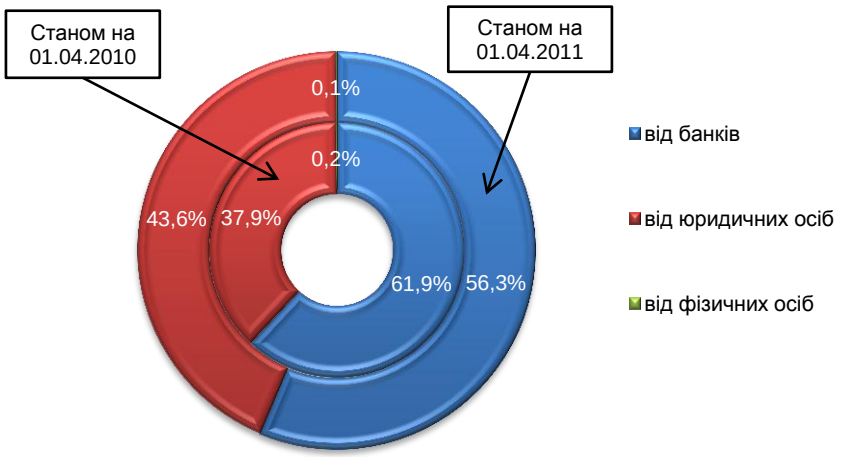

Рис. 4.7. Структура залучених ломбардами коштів

Ломбарди залишаються одним із найбільш консервативних і стабільних фінансових інститутів для фізичних осіб: вони орієнтовані на видачу дрібних та короткострокових кредитів, виконують своєрідну функцію соціально-економічних стабілізаторів в умовах будь-яких економічних змін.

Розділ 5 Ринок фінансового лізингу

Станом на 01.04.2011 р. до Переліку юридичних осіб, які мають право надавати фінансові послуги та перебувають на обліку в Держфінпослуг, внесено інформацію про 201 юридичну особу – лізингодавців та до Державного реєстру фінансових установ внесено інформацію про 54 фінансові компанії, що надають послуги з фінансового лізингу.

Протягом І кварталу 2011 року фінансовими компаніями та юридичними особами, які не мають статусу фінансових установ, але можуть згідно із законодавством надавати фінансові послуги, укладено 1 844 договори фінансового лізингу на суму 1 274,7 млн. грн. Вартість об'єктів лізингу, що є предметом договорів, укладених протягом І кварталу 2011 р., становить 983,9 млн. грн. Вартість чинних договорів фінансового лізингу станом на 01.04.2011 р. становить 29,2 млрд. грн.

Близько 99,9% усіх послуг фінансового лізингу надається юридичними особами – суб'єктами господарювання, які не є фінансовими установами (див. рис. 5.1).

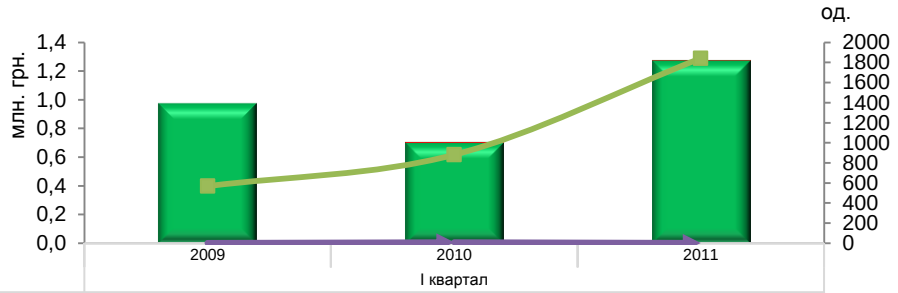

	2009	2010	2011
Вартість договорів укладеними фін. компаніями, млн. грн.	2,3	3,5	0,7
Вартість договорів укладеними юр. особами, млн. грн.	976,4	704,9	1 274,0
Кількість договорів фін. лізингу укладених з фін. компаніями, од.	1	5	1
Кількість договорів фін. лізингу укладених з юр. особами, од.	568	881	1843

Рис. 5.1. Динаміка обсягів наданих послуг з фінансового лізингу

За підсумками І кварталу 2011 року відзначилась позитивна динаміка, щодо кількості договорів фінансового лізингу, укладених юридичними особами. Так, за І квартал 2011 року кількість договорів фінансового лізингу збільшилась на 109,2% (до 1 843 од.) в порівнянні з підсумками І кварталу 2010 року.

Вартість договорів фінансового лізингу, укладених протягом І кварталу 2011 року, збільшилась на 79,9%, у порівнянні з І кварталом 2010 року і становила 1 274,7 млн. грн.

За підсумками І кварталу 2011 року найбільшими споживачами лізингових послуг є: транспортна галузь (вартість договорів станом на 01.04.2011 р. – 17 051,5 млн. грн.),

сільське господарство (3 867,1 млн. грн.), будівництво (2 388,4 млн. грн.), сфера послуг (1 635,0 млн. грн.). Схема розподілу обсягів лізингових операцій за галузями у відсотках представлена на рис. 5.2.

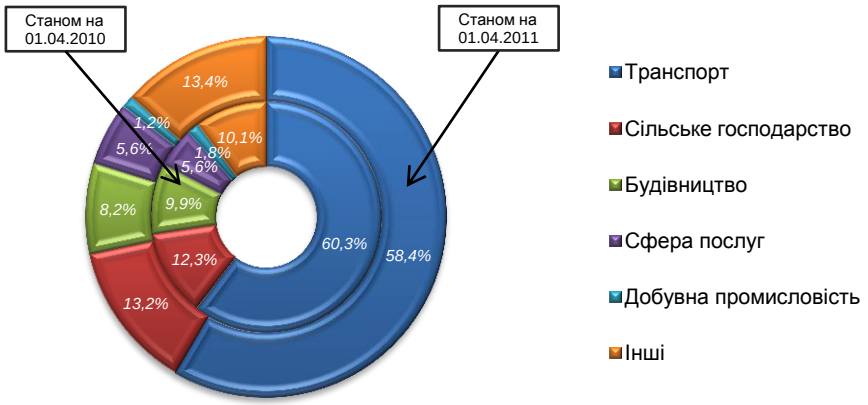

Рис. 5.2. Розподіл споживачів лізингових послуг за галузями

За підсумками І кварталу 2011 р. відбулося зростання вартості договорів фінансового лізингу за терміном дії не більше 2-х років, в порівнянні з І кварталом 2010 року. Вартість договорів фінансового лізингу строком більше 10 років зменшилась майже вдвічі (з 1 143,4 млн. грн. до 679,1 млн. грн.), вартість договорів строком від 2 до 5 років та строком від 5 до 10 років залишилась майже без змін.

В структурі договорів фінансового лізингу за термінами продовжують домінувати договори терміном від 2 до 5 років та від 5 до 10 років – на дані групи за результатом І кварталу 2011 р. припадало 45,6% (46,9% станом на 01.04.2010 р.) та 45,1% (46,3 станом на 01.04.2010 р.) відповідно (див. рис. 5.3). За результатами І кварталу 2011 р. частка, яку займають договори фінансового лізингу з терміном менше 2 років зросла більше ніж вдвічі з 2,8% до 6,9%. Найменшу частку займають лізингові операції за терміном більше 10 років, на них припало 2,3% від загального обсягу лізингових операцій.

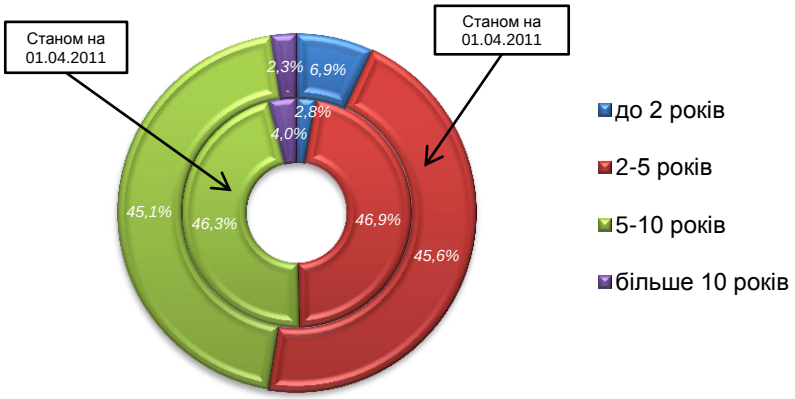

Рис. 5.3. Розподіл договорів з фінансового лізингу за терміном їх дії

Джерела фінансування лізингових операцій за І квартал 2010 – 2011 рр., що здійснені юридичними особами – лізингодавцями та фінансовими компаніями, наведені в табл. 5.1.

За І квартал 2011 року загальний обсяг джерел фінансування юридичних осіб – лізингодавців та фінансових компаній становив 974,5 млн. грн., що на 120,1% більше в порівнянні з І кварталом 2010 року.

Таблиця 5.1. Структура джерел фінансування лізингових операцій

Показник	І кв. 2010		І кв. 2011		Відхилення		
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	п. п.
Власні кошти	53,8	12,2%	265,3	27,2%	211,5	393,1%	15,0
Позичкові кошти	389	88,4%	709,2	72,8%	320,2	82,3%	-15,6
Всього	**440,1**	**100,0%**	**974,5**	**100,0%**	**534,4**	**121,4%**	**-**

У структурі джерел фінансування лізингових операцій сукупний обсяг власних коштів юридичних осіб – лізингодавців та фінансових компаній збільшився на 211,5 млн. грн.(з 53,8 млн. грн. станом на 01.04.2010 р. до 265,3 млн. грн. станом на 01.04.2011 р.). За результатами І кварталу 2011 р. сукупний обсяг позичкових коштів, у тому числі банківських кредитів збільшився на 320,2 млн. грн. (з 389,0 млн. грн. станом на 01.04.2010 р. до 709,2 млн. грн. станом на 01.04.2011 р.).

Розділ 6 Ринок недержавного пенсійного забезпечення

Система недержавного пенсійного забезпечення (НПЗ) становить третій рівень пенсійної системи, запроваджений Законом України "Про недержавне пенсійне забезпечення" від 9 липня 2003 року. Основу такої системи складають недержавні пенсійні фонди.

Протягом І кварталу 2011 р. кількість недержавних пенсійних фондів (далі – НПФ) скоротилась на 1 установу, кількість адміністраторів НПФ скоротилась на 2 установи. Станом на 01.04.2011 р. в Державному реєстрі фінансових установ міститься інформація про 100 НПФ та 41 адміністратора НПФ.

Кількість відкритих НПФ є найбільшою, що пояснюється більшою доступністю для широких верств населення, тоді як учасниками професійних чи корпоративних НПФ можуть бути лише фізичні особи, які пов'язані за родом їхньої професійної діяльності або перебувають у трудових відносинах з роботодавцями-засновниками або роботодавцями-платниками.

Станом на 01.04.2011 р. адміністраторами недержавних пенсійних фондів було укладено 70 627 пенсійний контракт з 57 143 вкладниками (див. рис. 6.1), з яких 2 382 вкладники, або 4,2%, – юридичні особи, на яких припадає 924 млн. грн. пенсійних внесків (95,5% від загального обсягу пенсійних внесків за системою НПЗ), а 54 761 вкладники, або 95,8%, – фізичні особи.

При цьому, порівняно з кінцем 2010 року кількість контрактів з юридичними особами зменшилась на 0,3%, а з фізичними особами зросла на 1,7%.

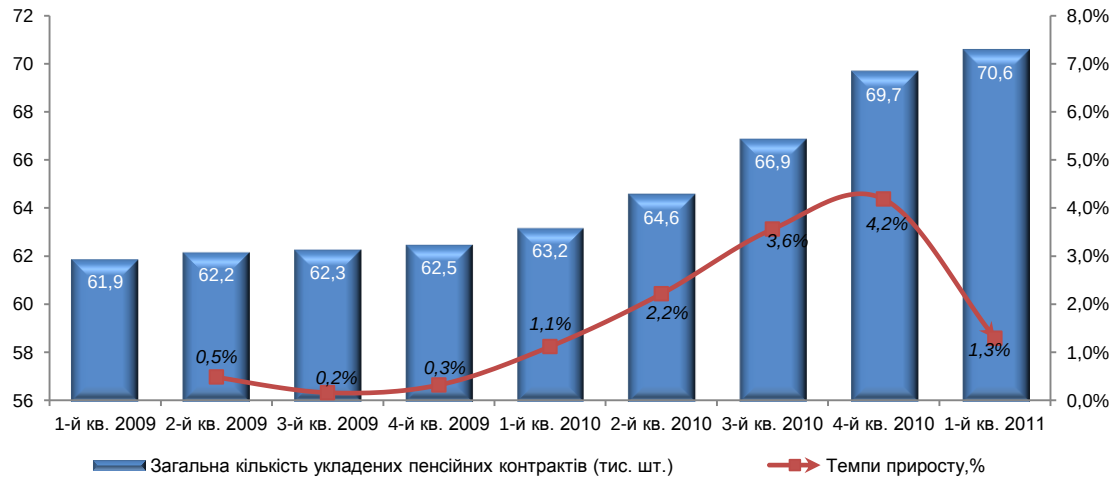

Рис. 6.1. Динаміка кількості укладених пенсійних контрактів

Динаміка зміни кількості укладених пенсійних контрактів є позитивною, що проявляється у збільшенні кількості укладених договорів з недержавного пенсійного забезпечення, однак,

темпи приросту за результатами І кварталу 2011 р. дещо зменшились. Так, якщо за підсумками IV кварталу 2010 р. кількість контрактів збільшилась на 4,2% відносно III кварталу 2010 р., то вже у І кварталі 2011 р. по відношенню до результатів IV кварталу 2010 р. кількість контрактів збільшилась лише на 1,3% і склала 70,6 тис. шт.

За результатами І кварталу 2011 р. кількість учасників НПФ зменшилась на 2,0% (або 11,6 тис. осіб) (див. рис. 6.2) і становила станом на 01.04.2011 р. 557 621 особу.

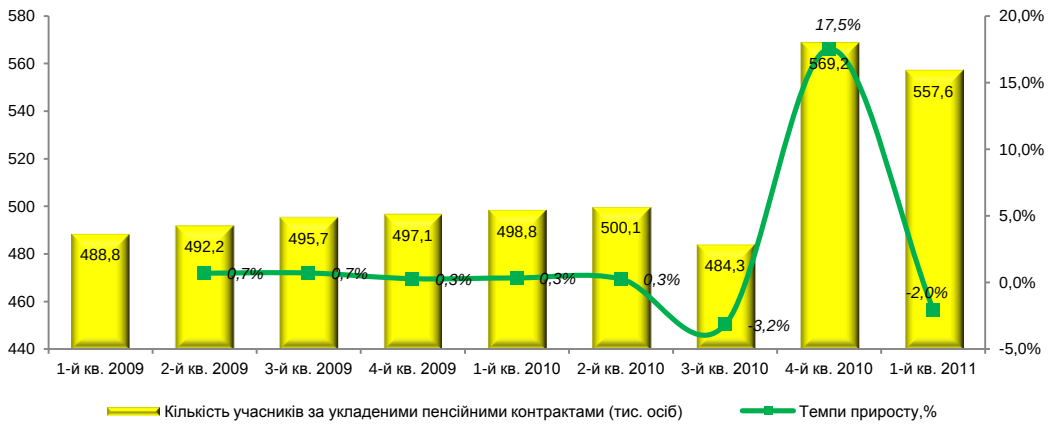

Рис. 6.2. Динаміка кількості учасників за укладеними пенсійними контрактами

Як і в попередні роки, на кінець І кварталу 2011 р. серед учасників НПФ більшість становили особи віком від 40 до 55 років, а саме 39,8% (2010 р. – 40,2%) (див. рис. 6.3). Разом з тим слід відзначити збільшення частки вікової групи від 25 до 40 років, яка становить 39,5% (2010 рік – 39,2%, 2009 – 35,8%, 2008 – 35,5%). Частка учасників НПФ вікової групи старше 55 років становить 13,8% (2010 рік – 13,5%, 2009 – 14,2%, 2008 – 12,2%), до 25 років – 6,8% (2010 рік – 7%, 2009 – 8,6%, 2008 – 9,9%).

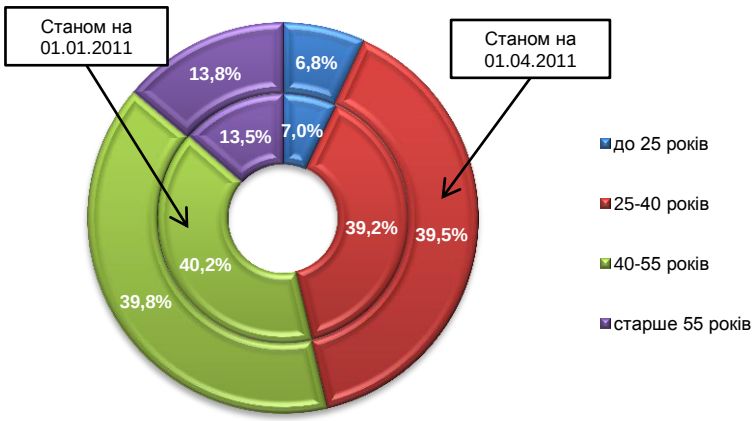

Рис. 6.3. Розподіл учасників НПФ за віковими групами

Досить важливим якісним показником, який характеризує розвиток системи НПЗ, є сплачені пенсійні внески.

Аналізуючи динаміку сплачених пенсійних внесків, варто зазначити, що їх розмір протягом I кварталу 2011 р. збільшився на 4,5% (41,8 млн. грн.) і становив 967,2 млн. грн. станом на 01.04.2011 р. (рис. 6.4).

За результатами I кварталу 2011 р. темпи приросту сукупних внесків майже дорівнювали значенням за підсумками IV кварталу 2010 р. і складали 4,5%. При цьому 94,5% загальної суми пенсійних внесків надійшло від юридичних осіб, а 5,5% – від фізичних осіб.

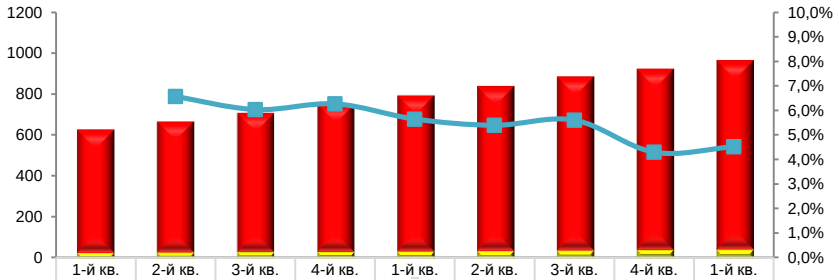

	1-й кв. 2009	2-й кв. 2009	3-й кв. 2009	4-й кв. 2009	1-й кв. 2010	2-й кв. 2010	3-й кв. 2010	4-й кв. 2010	1-й кв. 2011
Внески від юридичних осіб	601	640,9	680,1	722,7	763,2	804,1	849,2	884,6	924
Внески від фізичних осіб-підприємців	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Внески від фізичних осіб	27,3	28,7	29,9	31,8	33,9	35,9	38	40,7	43
Пенсійні внески всього (млн. грн.)	628,4	669,7	710,1	754,6	797,2	840,2	887,3	925,4	967,2
Темпи приросту сукупних внесків,%		6,6%	6,0%	6,3%	5,6%	5,4%	5,6%	4,3%	4,5%

Рис. 6.4. Динаміка внесків до недержавних пенсійних фондів

Співвідношення пенсійних внесків та сукупних активів недержавних пенсійних фондів (рис. 6.5) продовжувало знижуватись, як і у 2010 р. Так, якщо на початок 2011 р. показник складав відповідно 80,9%, то вже на кінець I кварталу 2011 р. – 79,2%. Дана тенденція, на думку аналітиків НРА «Рюрік» свідчить про нарощення розміру активів НПФ за рахунок отриманого інвестиційного доходу, а отже, свідчить про результативне управління коштами НПФ їх адміністраторами.

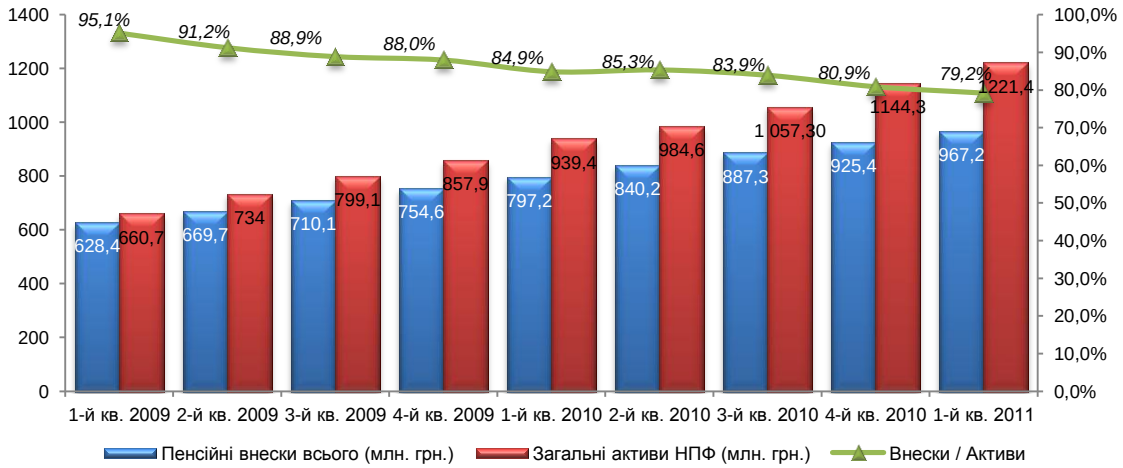

Рис. 6.5. Співвідношення загальних активів та пенсійних внесків

Загальний обсяг активів, сформованих пенсійними фондами, станом на 01.04.2011 р. становив 1 221,4 млн. грн., що на 6,7% більше, ніж за підсумками 2010 р.

Протягом І кварталу 2011 р. співвідношення виплат і внесків до фондів збільшилось з 17,1% до 17,8%. Незважаючи на зростання, рівень співвідношення є незначним, та не може позначитись на спроможності недержавних пенсійних фондів розраховуватись за своїми зобов'язаннями перед їх учасниками.

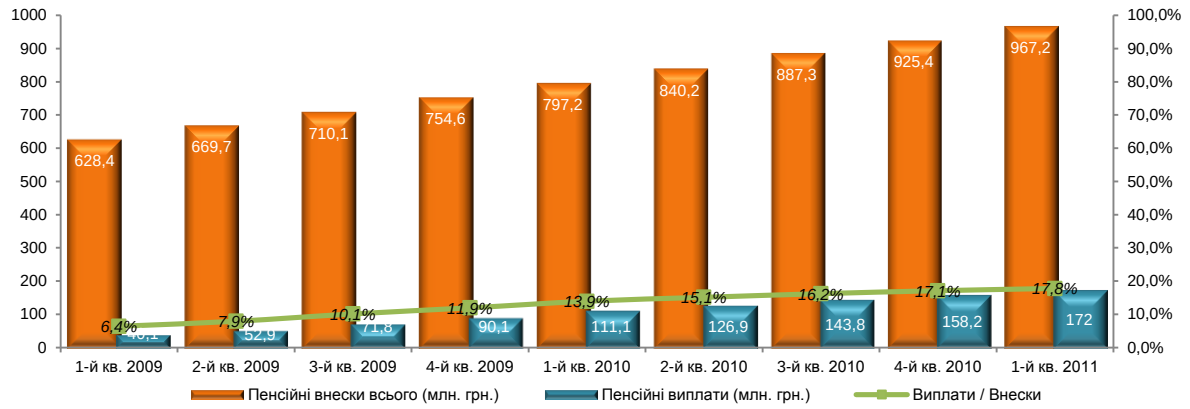

Рис. 6.6. Динаміка співвідношення пенсійних виплат і внесків до фондів

Пенсійні виплати (одноразові та на визначений строк) станом на 01.04.2011 р. становили 172 млн. грн., збільшившись за І квартал 2011 року на 8,7%. Сукупно недержавними пенсійними фондами станом на 01.04.2011 р. було здійснено пенсійних виплат (одноразово та на визначений строк) 51 700 учасникам та 1 149 спадкоємцям, тобто 9,3% учасників від їхньої загальної кількості отримали пенсійні виплати. На думку аналітиків НРА «Рюрік», це зумовлено невеликою часткою учасників вікової групи від 55 років.

Аналітичний департамент НРА «Рюрік» здійснив вертикальний та горизонтальний аналіз активів недержавних пенсійних фондів, результати якого показано в табл. 6.1.

За результатами І кварталу 2011 року переважними напрямками інвестування пенсійних активів, як і на початок року залишились депозити в банках (34,6% інвестованих активів), акції українських емітентів (20,3%), облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України (14,3%), цінні папери, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України (14,0%).

Найбільш помітними змінами, які відбулись в структурі інвестиційного портфеля НПФ, є наступні:

- збільшення частки акцій українських емітентів за результатами І кварталу 2011 р. порівняно з підсумком 2010 р. з 18,1% до 20,3% (або з 206,9 млн. грн. до 248,4 млн. грн.) відповідно;
- частка коштів інвестованих у об'єкти нерухомості зменшилась з 5,6% станом на кінець 2010 р. до 5,4% станом на кінець І кварталу 2011 р.;

- частка корпоративних облігацій у консолідованому портфелі зменшилась у порівнянні з 2010 роком: в абсолютному виразі з 175,7 млн. грн. до 174,7 млн. грн., а у відносному з 15,4% до 14,3% відповідно;
- частка цінних паперів, дохід за якими гарантовано Кабінетом Міністрів України, в абсолютному виразі у консолідованому портфелі НПФ збільшилась – з 170,4 млн. грн. у станом на кінець 2010 року до 171,6 млн. грн. станом на кінець I кварталу 2011 року, проте у відносному виразі дещо знизилась – з 14,9% до 14,0% відповідно;

Частка інші статей консолідованого портфелю НПФ України залишилась відносно стабільною.

Таблиця 6.1. Аналіз активів недержавних пенсійних фондів за I квартал 2011 р.

Активи	Станом на 01.01.2011		Станом на 01.04.2011		Відхилення		
	млн. грн.	у % до суми	млн. грн.	у % до суми	млн. грн.	%	п. п.
Кошти на поточному рахунку	35,7	3,1%	31,7	2,6%	-4	-11,2%	-0,5
Депозити	396,8	34,7%	422,3	34,6%	25,5	6,4%	-0,1
Муніципальні цінні папери	5,1	0,4%	6,3	0,5%	1,2	23,5%	0,1
Державні цінні папери	170,4	14,9%	171,6	14,1%	1,2	0,7%	-0,8
Облігації підприємств	175,7	15,4%	174,7	14,3%	-1	-0,6%	-1,1
Акції українських компаній	206,9	18,1%	248,4	20,3%	41,5	20,1%	2,2
Нерухомість	64,6	5,6%	65,5	5,4%	0,9	1,4%	-0,2
Банківські метали	31,7	2,8%	36,9	3,0%	5,2	16,4%	0,2
Інші активи	57,4	5,0%	63,9	5,2%	6,5	11,3%	0,2
Сукупні активи	**1144,3**	**100,0%**	**1221,3**	**100,0%**	**77**	**6,7%**	**-**

Метою інвестування пенсійних активів є, насамперед, збереження пенсійних заощаджень громадян. Тому стратегія інвестування недержавних пенсійних фондів є більш консервативною, ніж у інших фінансових установ.

Загальна вартість доходу, отриманого від інвестування пенсійних активів, станом на 01.04.2011 р. дорівнювала 488,9 млн. грн., або 50,5% від суми залучених внесків, збільшившись протягом I кварталу 2011 року на 55,9 млн. грн., або на 12,9%.

Поки що суттєвим фактором, що стримує зростання інвестиційного доходу НПФ, є незначний обсяг залучених пенсійних внесків для забезпечення можливості здійснення диверсифікації пенсійних активів у дохідні фінансові інструменти.

Сума інвестиційного доходу недержавних пенсійних фондів за підсумками І кварталу 2011 р. складає 488,9 млн. грн., що в 7,04 разу перевищує витрати за аналогічний період (69,4 млн. грн.) (рис. 6.7).

Рис. 6.7. Динаміка інвестиційного доходу та витрат за рахунок пенсійних активів

Витрати, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, за результатами І кварталу 2011 р. зросли на 7,4% і в цілому за час існування пенсійних фондів станом на 01.04.2011 р. становлять 69,4 млн. грн., або 5,7% від загальної суми активів НПФ. Основна частина витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, припадає на оплату послуг з управління активами пенсійного фонду – 45 067,4 тис. грн., або 64,9% від загальної суми витрат.

Витрати на оплату послуг з адміністрування пенсійного фонду становили 18 609,0 тис. грн., або 26,8% від загальної суми витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів. Оплата послуг зберігача, який здійснює відповідальне зберігання активів пенсійного фонду складає 3 175,2 тис. грн. або 4,6% від загальної суми витрат.

Збільшення співвідношення доходів та витрат за рахунок пенсійних активів свідчить про підвищення ефективності функціонування адміністраторів НПФ.

Аналітичний департамент НРА «Рюрік» на регулярній основі відслідковує та аналізує поточний стан та тенденції розвитку ринку небанківських фінансових послуг України, що знаходить своє відображення у відповідних щоквартальних оглядах.

Додаток 1

Динаміка кількості компаній небанківського фінансового сектору

Компанії	01.01.2010	01.04.2010	01.07.2010	01.10.2010	01.01.2011	01.04.2011
Фінансові компанії	208	209	210	212	221	**227**
Факторингові компанії	64	68	70	72	78	**80**
Ломбарди	373	394	400	416	426	**434**
Лізингодавці	209	189	192	192	199	**201**
Компанії, що надають послуги фінансового лізингу	43	44	44	46	51	**54**
Кредитні спілки	755	728	700	679	659	**652**
Інші кредитні установи	32	35	37	38	42	**44**
Юридичні особи публічного права	29	29	29	29	29	**29**
Недержавне пенсійне забезпечення						
Кількість НПФ	108	109	107	102	101	**100**
Адміністратори НПФ	44	48	43	43	43	**41**

Огляд підготовлено аналітичним департаментом НРА «Рюрік» на основі офіційних даних Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг (режим доступу: www.dfp.gov.ua/)

За більш детальною інформацією з питань макроекономічних та галузевих оглядів звертайтесь до офіційного сайту НРА «Рюрік» (http://rurik.com.ua) або за телефоном (044) 383-04-76.

НРА «Рюрік» надає Вам право копіювати документи, надруковані або опубліковані на офіційному сайті тільки для некомерційного використання в межах Вашої організації виключно за умови посилання на НРА «Рюрік», як джерело інформації. Користуючись цим правом, Ви погоджуєтеся, що дія визначених тут авторських і суміжних прав поширюється на будь-яку зроблену в такий спосіб копію цих документів. Кожен опублікований НРА «Рюрік» документ може містити також й інші положення про охорону прав власності й авторських прав щодо цього документа. Крім вищезазначеного, ніщо з наведеного тут не може означати передачі будь-кому будь-яким чином будь-яких авторських чи суміжних прав НРА «Рюрік» або третій стороні. Будь-який продукт, процес або технологія, зазначена в цьому документі, може бути об'єктом інших прав інтелектуальної власності НРА «Рюрік» і може не бути ліцензованою.

Ця публікація надається за принципом «як є», без жодних гарантій, прямих або непрямих включно, але не обмежуючись непрямими гарантіями її товарної цінності, придатності для певних цілей або відсутності порушення авторських прав.

Будь-яка публікація НРА «Рюрік» може містити неточності й помилки. У публікації можуть вноситися зміни, які відображаються в наступних виданнях цих публікацій. НРА «Рюрік» може в будь-який момент без попереднього повідомлення вносити покращення та зміни в описану в цих публікаціях інформацію.

Якщо особа, що ознайомилася зі змістом опублікованого документа НРА «Рюрік» надсилає електронною поштою чи будь-яким іншим способом питання, коментарі, припущення й т. ін. щодо змісту документа НРА «Рюрік», вони вважаються не конфіденційними й НРА «Рюрік» не несе стосовно цієї інформації жодних зобов'язань і має право вільно використовувати, відтворювати, поширювати таку інформацію без будь-яких обмежень.

Далі, НРА «Рюрік» має право вільно використовувати отримані таким чином ідеї, ноу-хау й технології в будь-яких цілях включно, але не обмежуючись розробкою, виробництвом і маркетингом продуктів і послуг, де використовуються ці ідеї.

Всі права захищені. НРА «Рюрік» не несе відповідальності за статистичні дані, взяті з офіційних сайтів державних органів України або інших юридичних осіб.

НРА «Рюрік»
04053 Україна, м. Київ, вул. Артема 52а
+38 (044) 383 0476, +38 (044) 484 0053
e-mail: info@rurik.com.ua
www: rurik.com.ua